

Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

MEMÒRIA D'ACTIVITATS 2014

© Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Dr. Vilanova núm. 9, edifici Thaïs, 4t D
AD500 Andorra la Vella. Principat d'Andorra
Tel.: +376 829 448 · Fax: +376 829 448
a/e: pagesos@andorra.ad
www.apra.ad

Desembre de 2014

Edició

Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Coordinació editorial

Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Distribució i disseny de continguts

Marisa Luna

Correcció dels textos

Pites Roure

Fotografia de portada

Ramat d'ovelles al Port d'Envalira (Canillo)
Xavier Coma

Disseny gràfic

Estudi Juste Calduch

Impressió

Impremta Envalira

Dipòsit legal

AND.583 -2014

Índex

Salutació del president	5
Composició de la Junta Directiva	6
Organigrama	7
Presència a d'altres comissions	8
Tabac	9
L'agricultura i la ramaderia en el context del Procés d'adaptació d'Andorra al canvi climàtic	16
Ramaderia	21
L'Ebola, la desforestació i l'agricultura tradicional	29
Cultius	32
El foc és un mal amo, però un excel·lent servent	41
Apicultura	43
El pic de Comapedrosa, quelcom més que el cim més alt d'Andorra	49
La gran fita	50
Economia	51

Salutació del president

Novament ens retrobem a les pàgines de la Memòria d'activitats de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra. Aquesta modesta publicació rep, des dels seus inicis, el suport de Banca Privada d'Andorra. És una de les moltes accions que porta a terme l'entitat bancària per promoure la formació i la innovació del sector agrari, motiu pel qual volem mostrar-li el nostre agraïment.

Aquest any, a banda de presentar-vos de forma compilada gran part de l'activitat de l'Associació que presideixo a través dels clàssics articles tècnics, us oferim també altres articles divulgatius escrits per persones vinculades al sector. La incorporació d'aquests escrits, així com d'algunes imatges fotogràfiques, enriqueix la nostra revista gràcies al tractament d'aspectes d'actualitat, sempre relacionats d'alguna manera amb el nostre món, que poden ser d'interès per al públic en general. A tots aquests col·laboradors els volem fer arribar igualment la nostra gratitud per la seva generosa contribució.

L'Associació continua treballant en molts dels seus àmbits d'actuació mitjançant comissions específiques que vetllen perquè la pagesia i la ramaderia continuïn ben presents i adaptades a la nostra economia i la nostra societat. Aquestes comissions les integren associats, membres de la Junta Directiva en la majoria dels casos, que desenvolupen tasques concretes en benefici de tot el sector. Aquesta feina desinteressada, cabdal per al funcionament de l'entitat, té, com sempre, tot el nostre reconeixement.

A l'altra banda de la comunicació establerta pels representants de l'Associació de Pagesos i Ramaders sovint hi ha l'Administració. La coordinació propera amb el Departament d'Agricultura, en primera instància, i amb els altres ministeris i amb tots els comuns, facilita l'establiment d'un canal fluid que permet estudiar les diferents problemàtiques a què ha de fer front el sector amb l'objectiu de consensuar solucions realistes i efectives. Aquest suport, molt valorat pel nostre col·lectiu, també es fa palès en moltes de les accions de les administracions central i comunal al llarg de l'any, com ara la jornada sobre Agricultura i Paisatge, les reunions sobre el procés d'adaptació d'Andorra al canvi climàtic o el Concurs de prats florits, en què es posa constantment en relleu la importància del nostre sector en la configuració i el manteniment del paisatge i, per tant, en l'economia del país. Vetllar per l'equilibri entre l'explotació empresarial i la gestió correcta del nostre entorn per mantenir-lo i potenciar-lo és quelcom que tenen molt present els pagesos i ramaders andorrans. L'esperada consolidació de la carn de pollí com una nova línia de Carn de Qualitat va en aquest sentit, ja que s'ha concebut amb l'objectiu d'ajudar a diversificar les explotacions agràries i assegurar, alhora, la presència dels cavalls a les nostres muntanyes.

No vull acomiadar-me, però, sense expressar un darrer agraïment. És a totes les persones que integren la nostra gran família, a tots els pagesos i ramaders, homes i dones que treballen tenint molt presents els valors que es volen transmetre i els aspectes que cal protegir. Sapigueu que, des d'aquest any, una escultura al pic més alt d'Andorra, el Comapedrosa, recorda aquest compromís. Gràcies a tots per mantenir viva la nostra tradició, la nostra cultura i el nostre paisatge.

Xavier Coma Gasia

President de l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Composició de la Junta Directiva

La Junta Directiva, o Junta de Representants Parroquials, és l'òrgan col·legiat de govern i de gestió de l'Associació, que la representa en les seves relacions amb tercers i amb els poders públics, inclosa la representació en públic. Està constituïda per tres membres de cadascuna de les set parròquies andorranes.

CANILLO

Josep CASAL MANDICÓ	Cal Mas del Cortal
Miquel FONT PUIGCERNAL	Cal Pirot
Miquel NAUDÍ CASAL	Cal Batista

ENCAMP

Julià LOAN FONT	Ca l'Areny
Daniel TORRES BARÓ	Cal Guillem
Roger TORRES ORPINELL	Cal Tresà

ORDINO

Guillem CAVA ADELLACH	Cal Fijat
Samuel DURÓ BACKES	Cal Ramonguem
Àlex GASPÀ BRINGUERET	Cal Saboyano

LA MASSANA

Antoni ANDORRÀ MONTANÉ	Ca l'Aymà
Joan BONET ESCANCIANO	Cal Trenella
Xavier COMA GASIA	Cal Fonta

ANDORRA LA VELLA

Esteve DE PABLO ISERN	Cal Closca
Jesús MAESTRE PAL	Cal Molines
Jaume SANSA RENÉ	Cal Motxilla

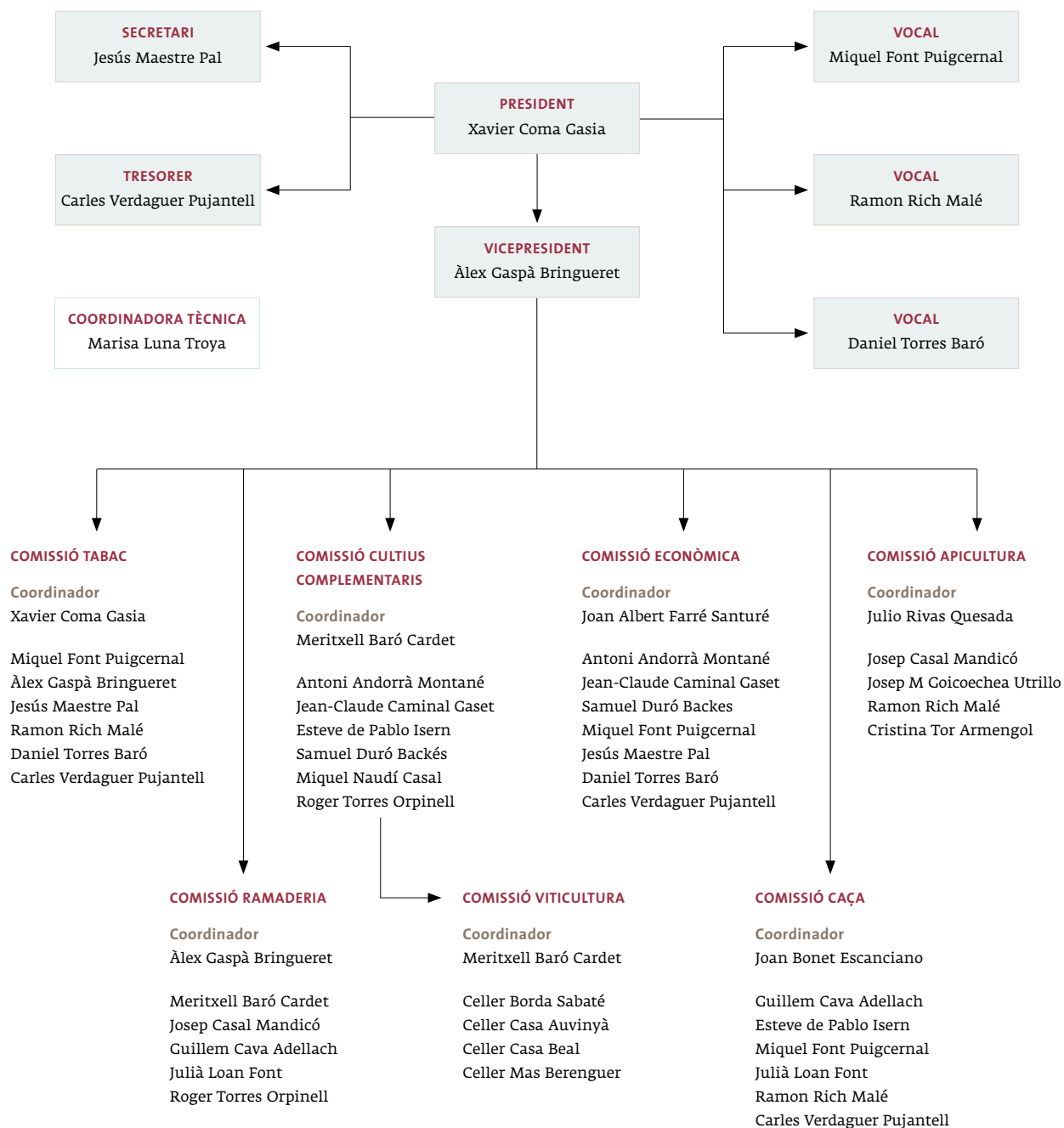
SANT JULIÀ DE LÒRIA

Meritxell BARÓ CARDET	Cortal de Llumeneres
Joan Albert FARRÉ SANTURÉ	Borda Sabaté
Carles VERDAGUER PUJANTELL	Cal Bringué

ESCALDES-ENGORDANY

Jean-Claude CAMINAL GASET	Cal Jaco
Daniel COLL CHIROY	Cal Senturion
Ramon RICH MALÉ	Cal Jaumetó

Organigrama

Presència a d'altres comissions

L'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra participa en altres comissions tècniques, com ara les creades d'acord amb l'article 3 de la Llei dels vedats de caça del 13 d'abril de 2000:

- Comissió Tècnica del Vedat de caça de Ransol
- Comissió Tècnica del Vedat de caça de Sorteny
- Comissió Tècnica del Vedat de caça de Xixerella
- Comissió Tècnica del Vedat de caça d'Enclar

Els membres de la Junta Directiva que hi assisteixen són, segons les parròquies afectades, els Srs. Joan Bonet Escanciano, Guillem Cava Adellach, Esteve de Pablo Isern, Miquel Font Puigcernal, Julià Loan Font, Ramon Rich Malé i Carles Verdaguer Pujantell. La comissió tècnica de cada vedat de caça es compon, a més, de representants del ministeri responsable de la caça, d'un representant designat pel comú de cada parròquia on se situa el vedat de caça (llevat que el vedat estigui situat en una sola parròquia, cas en què hi haurà dos representants) i de representants de la Federació Andorrana de Caça. La seva funció és aprovar el pla de gestió del vedat de caça i fer-ne el seguiment.

L'APRA aporta també les seves consideracions a la Comissió de Seguiment de la Caça per mitjà del Sr. Joan Bonet Escanciano o, si no hi és, del Sr. Josep Casal Mandicó. Aquesta comissió està formada per membres del ministeri responsable de la caça, de la Federació de Caça i de les associacions protectores d'animals i de defensa de la natura, amb la finalitat d'elaborar i fer el seguiment de l'aplicació dels plans de caça vigents i analitzar-ne els futurs, i de fer el seguiment dels recomptes d'espècies.

Finalment, l'Associació també està representada pel seu president, el Sr. Xavier Coma Gasia, a la Comissió Tècnica d'Agricultura i Ramaderia, que té per objecte analitzar els plans de millora i els estudis de recerca que es puguin presentar dins l'ajut al foment dels plans de millora i al foment de la recerca i el desenvolupament agrari.

El consum de tabac a escala internacional s'ha vist afectat tant per les polítiques adoptades pels països desenvolupats respecte al control i la reducció de l'hàbit de fumar i la situació generalitzada de crisi econòmica, com, en sentit contrari, per la demanda creixent d'aquest producte als països en desenvolupament. El nostre país no està aïllat d'aquest context; tanmateix, el nivell de producció es manté estable, s'ha instal·lat un setè operador de tabac i la venda de la collita 2014 està garantida, la qual cosa dóna certa tranquil·litat al sector. Un sector que, d'altra banda, continua sent estratègic per a la sostenibilitat de les explotacions agràries del Principat i que és la base de l'economia agrària.

S'OBRE UNA NOVA FÀBRICA DE TABAC AL PRINCIPAT

L'any 2014 ha vist néixer una nova fàbrica de tabac al Principat d'Andorra: Tabac Natural la Ploma. El seu objectiu és, tal com expressa l'organització, ocupar una franja de mercat que actualment no està coberta per la resta de fàbriques mitjançant la comercialització de marques amb poques càrregues derivades dels royaltys, la qual cosa es tradueix en un cost més baix del producte. Aquest nou operador posa al mercat marques encara desconegudes en l'entorn

andorrà, però que tenen una bona acceptació i una bona evolució en altres països com els Estats Units i el Canadà, entre d'altres.

El seu responsable ha volgut respectar en tot moment els acords existents entre els colliters i els fabricants, de manera que va contactar amb l'Associació de Fabricants de Productes de Tabac d'Andorra (AFPTA) i l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra (APRA) per estudiar la manera d'acollir-se a la dinàmica seguida entre ambdós sectors. El resultat final ha estat

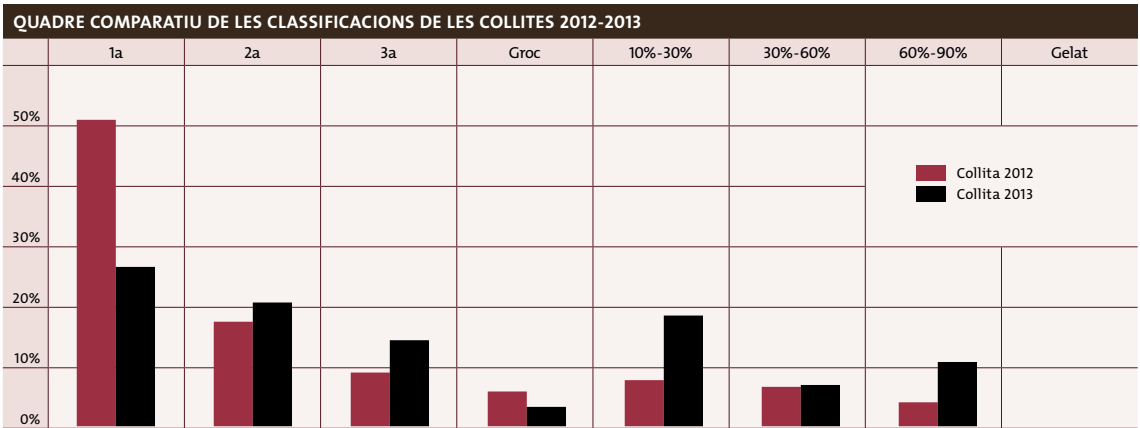
la redacció d'un nou annex al contracte subscrit entre colliters i fabricants l'any 2008 en què la nova fàbrica es compromet a respectar tots els pactes establerts, i que ha quedat rubricat per totes les parts implicades amb data 23 de maig. L'Associació desitja a Tabac Natural la Ploma un gran èxit en aquesta experiència empresarial.

CRÒNICA D'UNA BAIXA QUALITAT ANUNCIADA

Com ja va preveure l'Associació de Pagesos i Ramaders, la qualitat final de la collita del tabac plantat el 2013 ha estat molt per sota de la corresponent a les produccions anteriors a con-

seqüència dels factors meteorològics adversos, que van incidir reiteradament durant tota la campanya. Les abundants pluges primaverals van demorar en general la plantació de tabac a les diferents parròquies i van obligar a allargar el període de cultiu fins a mitjan o finals de setembre segons les localitzacions, amb el subsegüent risc de gelada, que, afortunadament, no va arribar. La pluja, però, no va desistir durant tot el període vegetatiu i va tenir, finalment, conseqüències fisiològiques sobre les mates de tabac, que van oferir un desenvolupament molt per sota de l'habitual i, per tant, una baixada important del rendiment. A més, en la majoria

QUADRE RESUM DE LES DADES REGULARITZADORES CORRESPONENTS A LA VENDA DE LA COLLITA 2013									
Classificació tabac	Kg de tabac recollits per parròquia							Total per categoria	
	Canillo	Encamp	Ordino	La Massana	Andorra la Vella	Sant Julià de Lòria	Escaldes-Engordany	Kg	%
1a	4.007,50	8.357,00	10.335,80	7.527,70	4.849,60	24.872,10	1.742,80	61.692,50	26,3
2a	3.225,50	5.863,40	6.758,00	9.799,10	4.792,70	16.031,90	1.458,00	47.928,60	20,5
3a	3.232,30	4.507,80	6.743,20	5.831,50	3.488,60	8.199,60	1.291,60	33.294,60	14,2
Groc	1.785,40	2.168,80	1.058,70	376,60	861,10	1.043,20	213,50	7.507,30	3,2
10% - 30%	1.234,90	3.953,60	5.463,20	11.632,10	4.013,60	12.126,60	4.463,80	42.887,80	18,3
30% - 60%	63,10	147,90	1.370,30	4.995,60	2.966,60	5.955,80	479,20	15.978,50	6,8
60% - 90%	2.171,90	1.812,80	2.384,90	4.957,10	3.450,40	8.861,90	1.248,00	24.887,00	10,6
Gelat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Totals de kg per parròquia	15.720,60	26.811,30	34.114,10	45.119,70	24.422,60	77.091,10	10.896,90	234.176,30	100,0
%	6,71	11,45	14,57	19,27	10,43	32,92	4,65	100,00	
% tabac decolorat respecte al total	11,36	8,09	3,10	0,83	3,53	1,35	1,96	3,21	

de casos, la pluja va anar acompanyada de calamarsa, més o menys intensa, que va afectar totes les parròquies, amb alguns episodis especialment devastadors.

La classificació del tabac es va correspondre amb l'experiència meteorològica viscuda, amb un resultat del 36% de la collita pedregada, que hauria pogut ser força superior si no fos perquè els pagesos, acostumats a plantar una mica més de la quota assignada per fer front a possibles accidents meteorològics, van portar a terme una selecció acurada a l'hora de preparar els fardells per a la venda.

Així, el tabac de primera qualitat es va veure reduït al 26,3%, enfront del 50% que s'havia obtingut en la collita anterior.

La recollida de la collita 2013 va tenir lloc, com és habitual, a la central de compres de la Borda Mateu, aquesta vegada del 31 de març a l'11 d'abril, respectant-se l'ordre parroquial fixat en funció del ritme de desenvolupament del cultiu: Sant Julià de Lòria, Andorra la Vella, Escaldes-Engordany, la Massana, Encamp, Ordino i Canillo. El pes total del tabac lliurat als fabricants, una vegada regularitzat, va ser de 234.176,30 kg, uns 9.677,9 kg menys que els declarats a la plantació. D'aquests kilograms que falten, 7.460 corresponen a la fresa realitzada sobre el cultiu en algunes de les parcel·les més danyades i, la resta, a la pèrdua de quantitat (pèrdua de massa foliar) ocasionada per la pedra.

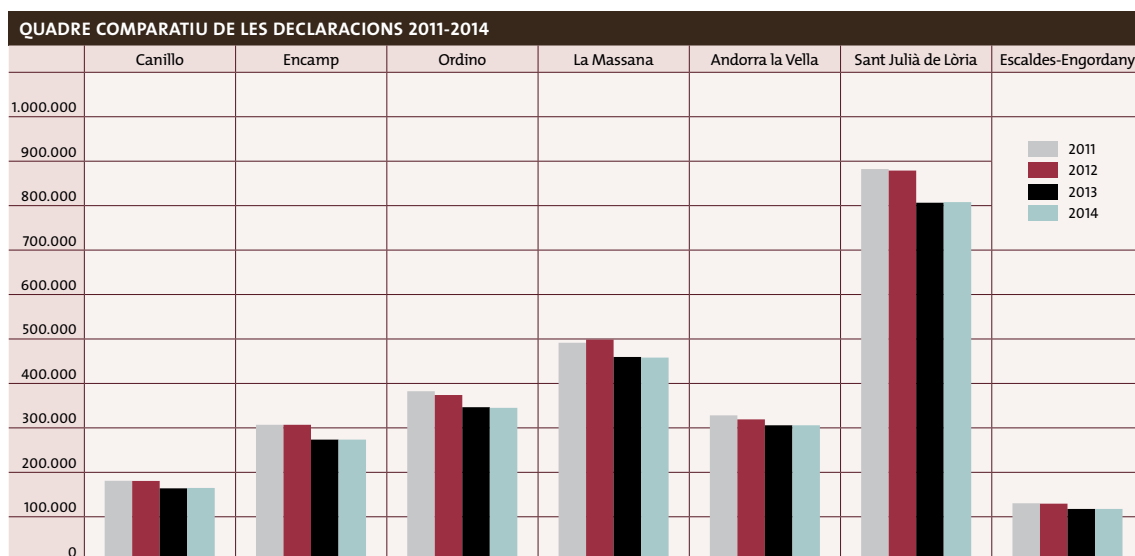
MARISA LUNA

Tabac pedregat a Aixirivall (Sant Julià)

Finalment, el tabac *decolorat*, amb una presència del 3,21%, ha assolit el nivell més baix des de la collita del 2008, que va ser d'un 1,01%

FORÇA ESPERANÇA DIPOSITADA EN LA COLLITA 2014

Els treballs de plantació de la collita 2014 es van dur a terme sense incidents, amb un nombre de plantes global pràcticament igual al de la campanya precedent: 2.437.897 peus. Es manté, per tant, el nivell habitual de declaració si no es té en compte el petit descens del 2013 i que es correspon simplement amb l'ajustament exacte de les plantes declarades a la quota en kilograms

assignada a cada colliter, tenint en compte un rendiment mitjà del 10% al moment de fer la declaració administrativa, tal com es pot veure en el gràfic anterior.

La collita de tabac 2014 s'ha vist afectada per la pedra d'una manera molt localitzada, ja que s'ha detectat, gairebé exclusivament, a la parròquia de Sant Julià de Lòria i, en menor grau pel que fa al seu abast, a Encamp i a Escaldes-Engordany. També hi ha hagut calamarsa a la parròquia de Canillo, però la seva poca gravetat va fer desestimar la realització del peritatge corresponent.

Els incidents que han originat una declaració de danys han estat, finalment, onze durant tot el període de cobertura: un al juliol i deu més repartits a parts iguals entre els mesos d'agost i setembre. Els dies d'afectació són, per tant, inferiors als de la campanya anterior, en què es van comptabilitzar cinc dies més d'acord amb les declaracions rebudes.

En general, la caiguda de pedra s'ha concentrat, a diferència de l'any anterior, al final del període de cultiu, és a dir, quan les plantes –arribat el seu grau màxim de desenvolupament– floreixen i s'escapen per promoure i afavorir la maduració de les fulles. Això ha comportat una escassa capacitat de recuperació del tabac davant els danys soferts i, en conseqüència, una afectació més greu. A més, ha destacat el fet que hagi estat especialment reincident al llarg del període de cobertura en algunes parcel·les concretes de poblacions de Sant Julià de Lòria, com ara Fontaneda, Bixessarri, el Mas d'Alins, Nagol, Llueneres i Aixirivall.

Quant a la virulència de les pedregades, destaquen les dels dies 20 de juliol i 8 d'agost a la parròquia de Sant Julià, i 29 d'agost a Escaldes-Engordany, que van motivar la destrucció del cultiu en diverses parcel·les de Fontaneda i una d'Engolasters, fins arribar a 5.742 kg fresats.

En dades generals, del total de plantes declarades a la plantació, un 30,17% s'han vist afectades per la precipitació en forma de pedra un o més cops (prop del 90% de les quals corresponen a cultius de la parròquia de Sant Julià), percentatge que contrasta força amb el 64,71% que va ser registrat durant la campanya de la collita anterior. Sobre aquell primer valor, els pe-

RELACIÓ DE SINISTRES PRODUÏTS EL 2014			
Parròquia	Data sinistre	Tipus sinistre	Nre. plantes
Canillo	30/08/2014	Pedra	3,645.00
			3,645.00
Encamp	29/08/2014	Pedra	23,574.00
	04/09/2014	Pedra	4,474.00
	05/09/2014	Pedra	17,940.00
	06/09/2014	Pedra	10,823.00
	07/09/2014	Pedra	4,474.00
			61,285.00
Escaldes-Engordany	29/08/2014	Pedra	41,607.00
			41,607.00
Sant Julià de Lòria	20/07/2014	Pedra	567,748.00
	02/08/2014	Pedra	38,599.00
	05/08/2014	Pedra	16,463.00
	08/08/2014	Pedra	164,409.00
	04/09/2014	Pedra	32,244.00
	06/09/2014	Pedra	18,274.00
	07/09/2014	Pedra	18,274.00
			274,285.00
			980,822.00

ritatges, dels quals se n'han fet 153, han permès estimar una afectació en qualitat, en major o menor grau, del 26,22% de la collita. Tanmateix, la incidència sobre la qualitat final de la collita no és tan fàcil d'avançar, ja que els colliters acostumen a plantar una mica més de tabac per poder tenir cert marge de recuperació davant les possibles adversitats. Si a aquesta previsió s'afegeix una bona tria al moment d'enfardar les fulles assecades, es poden mitigar, en certa manera, els efectes de la pedra en la qualitat final de la collita.

Pel que fa a una possible afectació per gel –i per tercer any consecutiu– no s'ha fet cap declaració. En general, la meteorologia de les darreres collites s'ha caracteritzat per unes primaveres fresques que han evolucionat en estius en què les altes temperatures han necessitat més temps de l'habitual per instaurar-se. Una vegada assolits els nivells tèrmics estiuencs, però, s'han mantingut fins ben entrada la tardor, i s'ha constatat un cert decalatge en la corba de temperatura anual.

Per tot el que ha estat exposat, s'espera obtenir, a la majoria de parròquies, una bona collita 2014, malgrat que s'han detectat problemes puntuals d'assecatge a causa de l'elevada humitat ambiental que ha imperat després de la collita.

Parcel·la l'Hortal a Encamp parcialment afectada per la pedra.

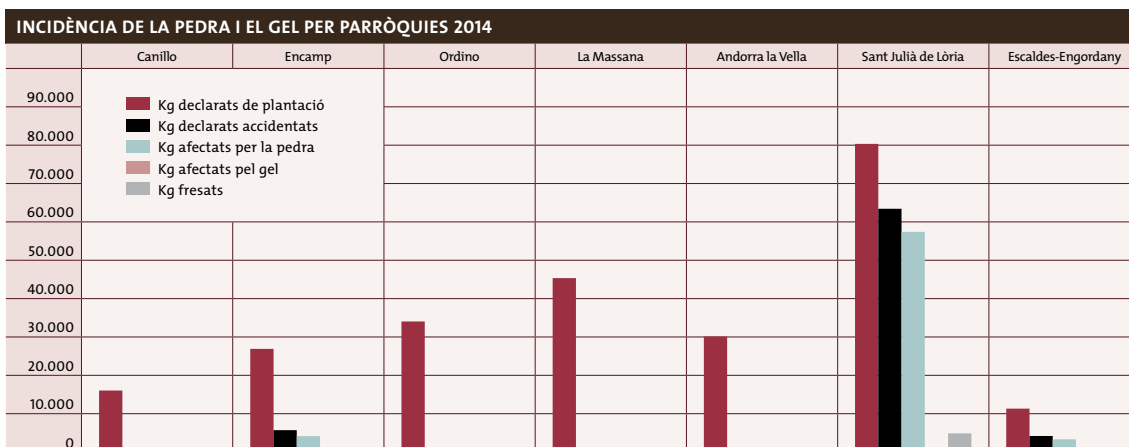

Mates de tabac molt afectades per la pedra a Fontaneda (Sant Julià de Lòria).

Per tant, es podrien assolir i, potser, superar, els nivells de qualitat obtinguts en la collita 2012. Tanmateix no serà fins a la primavera del 2015, moment en què es portarà a terme la classificació, que es podrà saber del cert.

Per facilitar la comprensió del text relatiu a les condicions del Fons d'assegurança, aquest any s'ha introduït una petita modificació en la redacció de l'apartat c) de la condició tretzena, que correspon als termes relatius al dret de fresa o destrucció del cultiu. L'objecte concret ha estat aclarir quines són les condicions en què els pèrits atorguen aquest dret, i també recalcar la

necessitat de comunicar, mitjançant una carta adreçada a l'Associació de Pagesos i Ramaders, la decisió d'exercir-lo en el termini de set dies des de la data d'autorització. Atès que, si arriba el cas, es tracta d'un dret i no pas d'una obligació, l'APRA entendrà que, en cas de no rebre aquesta comunicació, el colliter en qüestió ha desestimat la destrucció del tabac i en continua el cultiu. En qualsevol cas, es recomana llegir atentament les condicions fixades a l'assegurança per evitar possibles malentesos, ja que és una eina posada a disposició dels colliters precisament per ajudar-los en les situacions adverses.

El grup escolta els detalls de funcionament durant la visita a la fàbrica de Sarlat.

SEGUINT LA PISTA DEL TABAC ANDORRÀ

La formació per millorar la qualitat del tabac produït al país, que va promoure l'Associació de Pagesos i Ramaders l'any 2012 amb la col·laboració de Banca Privada d'Andorra, s'ha pogut completar aquest any amb una visita dels interessats a la planta de transformació que processa el tabac andorrà una vegada ha sortit de la nostra frontera cap a la seva destinació francesa. Es tracta d'una fàbrica que France Tabac USCA –entitat que agrupa les set cooperatives tabaqueres franceses i, per tant, tota la producció de tabac al país veí (principalment les varietats Virgínia i Burley), la collita i la supervisió tècnica

Tabac andorrà preparat per a la seva expedició als Estats Units.

ca dels productors– té a la localitat francesa de Sarlat-la-Canéda i que és prestatària de serveis en relació amb el processament del tabac andorrà tot seguint les instruccions del comprador americà. Aquest és qui s'encarrega de la seva exportació final a Kentucky, estat on avança en la seva manipulació fins arribar a convertir-se en tabac per mastegar.

La fàbrica de France Tabac a Sarlat, l'única de transformació en tot el territori francès, va ser creada al 1983 en una superfície d'unes 10 hectàrees. En el moment de més activitat s'hi han arribat a transformar 20.000 tones de tabac anuals –actualment està al voltant de les 7.000 t– i ha donat feina fins a 170 assalariats. El tabac procedent del Principat d'Andorra es processa al final de la campanya, és a dir, al mes de juny, raó per la qual la visita es va programar per al dia 17 d'aquell mes, un dels dos dies destinats a aquesta finalitat.

En general, el procés que segueixen altres tabacs en aquesta planta de transformació s'orienta a l'extracció dels nervis de les fulles per convertir el teixit foliar en tabac espallat. El flux s'inicia amb una classificació prèvia dels tabacs rebuts i una fermentació artificial a uns 24-25 °C durant uns quinze dies, de la qual surt molt sec per fora, però força flexible per dins. És llavors que s'estabilitza baixant-lo a una temperatura de 12 a 16 °C per després fer la barreja que demana el client. Posteriorment se sotmet a condicions variables de temperatura i humitat durant els processos relacionats amb l'espallat. La pols o partícules de tabac obtingudes i les venes de les fulles processades s'enviaran a

Place de la Liberté a Sarlat-la-Canéda.

fàbriques especialitzades per a la seva reconstitució. En aquestes fàbriques, a aquests productes els afegiran humectants, agents aglomerants i cel·lulòsics i altres per conformar una massa que, després de laminada, s'asseca i es talla en forma de filaments comunament coneguts com a picadura.

El tabac produït al Principat d'Andorra, però, segueix un altre procés molt més simple. La finalitat és únicament fermentar-lo i estabilitzar-lo –no passa, per tant, per cap procés d'espallat en aquesta planta– perquè el client continuï el seu processament quan convingui en el decurs dels anys següents sense cap minva de les seves propietats. La metodologia consisteix a augmentar i disminuir la temperatura i la humitat uns tres cops mitjançant la injecció de vapor per arribar a una humitat final d'un 15%. És en aquest moment que s'embala en caps de cartró d'un pes d'uns 200 kg, amb la seva corresponent etiqueta per garantir la traçabilitat que es destinen a l'exportació.

Grup visitant.

La visita es va fer amb l'acompanyament en tot moment d'un expert de France Tabac i el suport tècnic d'uns aparells d'àudio que permetien aïllar l'oïent del soroll ambiental perquè pogués seguir perfectament les explicacions. El responsable de la formació sobre la qualitat del tabac, el Sr. Dufour, representant del comprador americà del tabac andorrà i, per tant, client de France Tabac –la presència del qual és habitual el primer dia de la recollida del tabac al Principat– va coincidir uns moments amb el grup per saludar-lo.

Si bé l'única motivació de la visita era avançar en el seguiment del tabac una mica més enllà dels assecadors andorrans, Sarlat-la-Canéda –subprefectura francesa situada al departament de la Dordonya, a la regió d'Aquitània– és una ciutat medieval de gran bellesa que convidava a completar la visita tècnica amb una de més cultural. Els paratges espectaculars i els poblets encisadors van animar els participants a aprofitar el viatge tècnic per gaudir una miqueta dels encants d'aquesta gran zona turística. 🍷

L'agricultura i la ramaderia en el context del Procés d'adaptació d'Andorra al canvi climàtic

Els estudis disponibles avui dia conclouen que des del 1950 fins ara hi ha hagut una tendència a l'increment de la temperatura i a la disminució de la precipitació a Andorra que s'ha accentuat en les últimes dues dècades. En concret:

TEMPERATURA

- **Temperatura mitjana anual:** augment de 0,20 °C per dècada.
- **Temperatura màxima diària:** augment del valor màxim anual de la temperatura màxima diària de 0,43 °C per dècada.
- **Temperatura mínima diària:** augment del valor mínim anual de la temperatura mínima diària en 0,53 °C per dècada.¹
- **Onades de calor:** increment del nombre de vegades a l'any en què com a mínim hi ha 6 dies consecutius amb la temperatura màxima diària superior al percentil 90. L'increment mitjà és de 2,1 dies per dècada.¹
- **Dies i nits càlids:** augment dels dies en què les temperatures màximes i mínimes diàries són superiors al percentil 90.
- **Dies i nits freds:** disminució dels dies en què les temperatures màximes i mínimes diàries són inferiors al percentil 10.

- **Dies de glaç:** disminució dels dies a l'any en què la temperatura mínima diària és inferior a 0 °C. De mitjana es perd 1 dia cada 2,4 anys (mitjana de les tres estacions FHASA/FEDA).
- **Dies glacials:** disminució dels dies a l'any en què la temperatura màxima diària és inferior a 0 °C. De mitjana, es perd 1 dia cada 8 anys.¹

PRECIPITACIÓ

- **Precipitació mitjana anual:** disminució de 40 mm cada deu anys.
- **Precipitació superior a 1 mm:** disminució de la precipitació total anual (per als dies amb precipitació total diària superior o igual a 1 mm). De mitjana, es perden 38,65 mm per dècada.

RECURSOS HÍDRICS

- **Augment de l'evapotranspiració i disminució del recurs hídric anual als Pirineus:** respectivament, +1,6% (+8 mm) i -16,7% (-103 mm), entre els períodes 1951-1980 i 1981-2010.

1. Mitjana de les tres estacions de FHASA/FEDA en el cas de les temperatures i de dues estacions de FHASA/FEDA en el cas de les precipitacions (Central hidroelèctrica i Ransol).

Vacada a l'Ensegur. 3r Concurs de fotografia digital «L'Andorra dels paisatges».

Aquestes evolucions, ja constatades i que tendiran a accentuar-se en el futur, tindran de ben segur un impacte a Andorra en diversos àmbits, entre els quals l'agricultura i la ramaderia. Aquest sector presta un ventall important de serveis ambientals, entre d'altres el manteniment dels paisatges tradicionals, la preservació de la riquesa de flora i fauna i la prevenció dels incendis.

A Andorra, l'agricultura i la ramaderia van ser les principals activitats econòmiques fins a l'aparició del turisme cap als anys 1950. L'any 2013, l'agricultura, la silvicultura i la pesca representaven un 0,6% del PIB d'Andorra. La ramaderia i l'agricultura a Andorra es basen en el manteniment del sistema tradicional de gestió, que assegura un equilibri sostenible entre la cabana ramadera i la superfície agrícola útil. Les activitats agrícoles i ramaderes depenen del funcionament dels ecosistemes i dels éssers vius que interaccionen directament amb el clima. Per aquest motiu, els efectes previstos del canvi climàtic tindran uns impactes directes en aquest sector. El coneixement d'aquests impactes serà molt

útil per identificar les oportunitats de desenvolupament del sector, preparar-lo per fer front a les amenaces i limitar-ne la vulnerabilitat augmentant alhora la seva resiliència (quantitat de canvis que pot suportar un sistema sense canviar el seu estat).

A l'octubre es va engegar el Procés d'adaptació d'Andorra al canvi climàtic, sobre la base de la participació ciutadana i de la dels principals agents socioeconòmics. L'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra (APRA) hi ha participat activament en representació del sector agrícola del país.

L'adaptació al canvi climàtic es defineix tècnicament com «els ajustos dels sistemes humans o naturals com a resposta a estímuls climàtics reals o previstos o als seus efectes, que poden moderar el dany o aprofitar-ne els seus aspectes beneficiosos».² Un dels principals reptes de l'adaptació al canvi climàtic és la presa de decisions en un context d'incertesa.

2. IPCC (2001). *Climate change 2001: third assessment report (AR3)*.

És impossible de predir el clima del futur amb seguretat, principalment per l'elevada dificultat de reproduir el comportament del sistema climàtic a llarg termini i per les incerteses relacionades amb la capacitat de la comunitat internacional per reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle. Per aquest motiu, el Procés s'ha centrat en mesures de «cobenefici», és a dir, que es justifiquin econòmicament i ambientalment, sigui quina sigui l'evolució del clima, i també en les mesures «sense penediment». Sobre aquesta base, en la sessió del 4 de novembre, un cop identificats i validats els impactes esperats i les vulnerabilitats considerades, es van identificar mesures d'adaptació per als àmbits de l'agricultura, la ramaderia, la biodiversitat i la gestió forestal.

El procés de participació va culminar en la sessió plenària del 9 de desembre, amb la prioritització de les mesures d'adaptació proposades. La prioritització resultant és la següent:

- 1** Potenciar l'ecoturisme per diversificar regularment els ingressos d'agricultors, ramaders i apicultors.
- 2** Buscar noves espècies de cultiu adaptades a possibles dificultats de pol·linització, evitar els monocultius per tal d'afavorir les espècies pol·linitzadores i evitar el cultiu d'espècies modificades genèticament.

3 Introduir la gestió forestal en els terrenys de pastura. Buscar antics terrenys de pastura i netejar el sotabosc mitjançant bestiar adaptat.

4 Millorar la gestió de l'aigua disponible per als ramats, per exemple distribuint més abeuradors. Gestionar bestiar que estigui adaptat a les noves condicions climàtiques. Crear estructures forestals o altres estructures que generin ombra i facin funció d'abric per al bestiar.

5 Buscar nous conreus adaptats a les noves condicions de sequera, evitant cultius d'espècies modificades genèticament.

6 Adaptar la càrrega ramadera a les noves condicions de sequera a les pastures.

7 Canviar el maneig del bestiar per adaptar-lo als canvis en la composició i la qualitat de les pastures. Per exemple, potenciar la rusticitat de les races d'animals de renda.

8 Buscar possibilitats de tractament de les malalties i plagues en els conreus.

9 Buscar possibilitats de tractament de les malalties i plagues en la salut del bestiar.

Esperem que el Procés engegat pugui aportar les eines suficients per reduir la vulnerabilitat del sector i que pugui contribuir igualment a l'adaptació al canvi climàtic.

ALGUNS IMPACTES ESPERATS

- **Augment dels períodes de sequera.**

La disminució de les precipitacions i els canvis en la seva distribució al llarg de l'any generaran un estrès hídric a la vegetació, tant a les pastures com als conreus, cosa que pot provocar una disminució de la producció i un augment de les necessitats de reg en alguns conreus i prats de dall. Això incrementarà la pressió sobre el recurs hídric en un context de menor disponibilitat d'aigua.

- **Canvis en la vegetació de les pastures.**

L'augment de temperatura i la disminució de les precipitacions poden provocar canvis en la distribució i en el percentatge d'ocupació de les diferents espècies vegetals i l'aparició de noves espècies que modificaran la qualitat de les pastures.

- **Canvis en la fenologia de les espècies vegetals.** L'augment de la temperatura i l'increment de la concentració de CO₂ a l'atmosfera poden comportar canvis en la fenologia (relació entre el clima i els cicles vitals dels éssers vius) de les espècies vegetals, com per exemple l'avançament de la floració. Aquests canvis en els cicles vitals de les plantes podrien provocar desajustos amb els cicles dels insectes pol·linitzadors i, per tant, problemes per a la pol·linització i pèrdues de producció.

- **Canvis en la productivitat vegetal.** D'una banda, l'augment de la concentració de CO₂ atmosfèric permetria incrementar

la producció vegetal, ja que una major concentració del CO₂ disponible a l'atmosfera es transformaria en més producció vegetal a través de la fotosíntesi. Però, d'altra banda, la disminució de les precipitacions, que comportaria menys disponibilitat d'aigua per a les plantes, en disminuiria la producció.

- **Pujada del límit altitudinal del bosc.**

L'augment de la temperatura, juntament amb una disminució de la pressió ramadera, faran que el bosc guanyi superfície en altitud en detriment de la superfície de pastura.

- **Allargament del període de pastura.**

L'augment de la temperatura, juntament amb la disminució del gruix de neu a l'alta muntanya, comportarà un allargament del període de disponibilitat de les pastures. Les pastures podran iniciar-se abans i acabar més tard que actualment, fet que comportarà una disminució del període d'estabulació dels ramats. No obstant, això serà possible mentre hi hagi prou disponibilitat d'aigua. Si durant la primavera i l'estiu hi ha sequera, la producció de pastura no serà suficient per a tota la temporada.

- **Viabilitat de nous conreus.** L'increment de la temperatura comportarà que conreus que fins ara no eren viables en algunes zones, ho puguin ser, com per exemple algunes varietats de vinya i la tòfona.

- **Plagues i malalties.** Les noves condicions climàtiques possibiliten l'aparició de noves plagues i malalties als conreus i al bestiar.
- **Erosió del sòl.** L'augment de les precipitacions intenses podria incrementar la taxa d'erosió del sòl. La disminució de la quantitat i la qualitat de sòl disponible pot comportar una pèrdua de producció.
- **Augment del risc de tempestes extremes, ventades, torrentades, esllavissaments.** Poden produir danys en els terrenys agrícoles i en les infraestructures agrícoles i ramaderes i reduir les produccions.
- **Dificultats en la gestió de cultius i pràctiques ramaderes.** La variabilitat interanual de les condicions climàtiques podria dificultar el maneig i la gestió de cultius i produir canvis en les pràctiques ramaderes.

VULNERABILITATS DETECTADES

- Vulnerabilitat dels conreus a la sequera. Dependrà del tipus de conreu, de l'altitud, etc.
- Vulnerabilitat de les pastures a la sequera.
- Vulnerabilitat del bestiar als canvis en la composició i la qualitat de les pastures.
- Vulnerabilitat dels conreus a les dificultats per la pol·linització per insectes.
- Vulnerabilitat dels conreus a la presència de malalties i plagues.

- Vulnerabilitat de la salut del bestiar a la presència de malalties i plagues.
- Vulnerabilitat de la salut del bestiar a les onades de calor.
- Vulnerabilitat del sòl a fenòmens climàtics extrems, com precipitacions molt intenses, fortes tempestes, torrentades i esllavissaments de terres, que generaran més erosió del sòl.
- Vulnerabilitat de l'economia dels pagesos i ramaders a la disminució de les produccions per sequeres.

Carles Miquel García

Cap de la Unitat d'Aigües i Canvi Climàtic
Departament de Medi Ambient

Fonts d'informació

DEPARTAMENT D'ESTADÍSTICA. Govern d'Andorra.
www.estadistica.ad [Data de consulta: 20 d'octubre de 2014]

ESTEBAN VEA, P.; PROHOM DURAN, M.; AGUILAR, E. (2012). «Tendencias recientes e índices de cambio climático de la temperatura y la precipitación en Andorra, Pirineos (1935-2008)». *Pirineos*, núm. 167, p. 87-106.

MIQUEL, C. (2012). *Étude préliminaire sur les changements climatiques dans le massif des Pyrénées: caractérisation et effets prévisibles sur la ressource en eau*. Mémoire d'ingénieur diplômé par l'État. Polytech'Montpellier.

RAGUIG, Y. (2014). *Reconstruction et validation de la ressource hydrique d'Andorre pour la période 1950-2013*. Mémoire de mastère 2. Université Pierre et Marie Curie.

El segon any de prova de la cria i l'engreix de pollins s'ha desenvolupat amb plena implicació dels ramaders, de manera que s'ha garantit l'oferta de carn durant tot l'any i s'ha trencat el problema de l'estacionalització de la producció. Aviat aquest producte es comercialitzarà sota el segell de control i garantia Carn de Qualitat Controlada d'Andorra, que avala un mètode de producció acurat que, juntament amb les grans propietats d'aquest aliment, ajudaran a fidelitzar l'exigent mercat andorrà.

Aquest projecte, a banda de mantenir els cavalls a les nostres muntanyes, pot ajudar a diversificar i fer més sostenibles les explotacions ramaderes, aspecte al qual també contribueix la modificació del reglament que regula la gestió dels residus carnis. Les explotacions agràries podran fer-se càrrec del transport dels residus generats sota determinades condicions.

PROPERA LÍNIA DE QUALITAT PER A LA CARN DE CAVALL

El projecte de cria i engreix de pollins al nostre país, promogut des de l'Associació de Pagesos i Ramaders a través de la seva Comissió de Ramaderia i emparat pel Departament d'Agricultura i per March i Segarra des dels seus inicis, evoluciona positivament per poder incloure aquesta valuosa carn sota el segell de control i garantia Carn de Qualitat Controlada d'Andorra. Aquesta nova línia de comercialit-

zació hauria de ser gestionada per la societat Ramaders d'Andorra, SA, si així ho aproven els seus accionistes en la propera assemblea general prevista per al mes de gener, un cop modificat el reglament relacionat.

El segon any d'assaig ha rebut el suport generalitzat dels ramaders andorrans amb una participació de 17 explotacions ramaderes i 115 animals. Si bé la previsió inicial era de 5 animals més, aquests han estat baixa per raó d'un sinistre provocat, en la majoria dels casos, per

una torsió intestinal. Es tracta d'una afectació comuna entre els equins a causa de l'extraordinària mida del seu còlon i la lleugera adhesió a les estructures que l'envolten, la qual cosa el fa susceptible de desplaçar-se o doblegar-se quan es fan certs moviments. D'aquesta torsió en resulta la interrupció de l'aportació sanguínia a una porció de l'intestí i, sovint, quan no hi ha una detecció ràpida, la mort de l'animal.

De tots els animals comercialitzats, 50 ho han estat al Principat d'Andorra per abastir el mercat nacional a través de l'operador carni March i Segarra, i la resta s'han exportat a països amb més tradició en el consum d'aquesta carn, com és el cas d'Itàlia. Per a tot aquest bestiar, el Govern ha mantingut les mateixes condicions que va concedir durant el primer any de prova: l'assignació d'una quota de pinso durant el període d'engreix que no rebaixés els eventuais ajuts ni interrompés les possibles subvencions a partir de l'entrada a l'engreix. Aquest suport ha estat cabdal per canviar el resultat econòmic de la producció i promoure la participació.

Per acollir-se al programa, però, els ramaders han hagut de signar un conveni mitjançant el qual es comprometien a seguir les pautes marcades des de l'APRA i el Departament d'Agricultura pel que fa al seguiment d'unes pràctiques concretes, com ara engreixar els pollins durant un mínim de 3 mesos amb una mitjana de 8 kg de pinso per animal i dia, amb la finalitat d'assegurar una qualitat final estàndard del producte; destinar exclusivament a l'exportació els animals no comercialitzats a través de l'operador carni assignat, en les dates i la forma que el ramader cregués convenient i sota la seva pròpia responsabilitat; portar els animals a l'escorxador en l'estat de netedat màxima possible, i formalitzar la documentació escaient.

El nombre de pollins consumits al país respon a la demanda existent actualment, que està estabilitzada en un pollí setmanal. Els ramaders han aconseguit garantir aquest aprovisionament durant tot l'any gràcies a una bona planificació de l'entrada a l'engreix dels animals en funció d'un calendari inicial que han respectat escrupolosament. Per aquests animals, l'operador carni ha establert un preu de compra fix al llarg de tot el període.

MARISA LUNA

Cavalls pasturant a les muntanyes d'Ordino.

MARISA LUNA

Pollí exposat a la Fira Concurs d'Andorra la Vella.

Les dades recollides fins a l'octubre estableixen una mitjana de pes viu a l'entrada a l'escorxador de 440 kg per animal, una mica per sobre de la de l'any anterior. El producte resultant d'alimentar els pollins inicialment amb llet materna i posteriorment amb un bon pinso formulat especialment per a ells és d'una gran qualitat. Les parts més nobles són molt valorades i tenen una gran demanda entre els consumidors; tanmateix, és més difícil donar sortida a la resta de peces, tal com expressa l'operador carni responsable de la seva comercialització.

L'Associació de Pagesos i Ramaders conclou, amb la coordinació d'aquest segon any d'assaig, la seva tasca en la promoció d'aquesta nova línia de

Logotip de l'operador carni March i Segarra.

carn de qualitat, i vol transmetre el seu agraïment pel suport rebut tant al Departament d'Agricultura com a l'operador carni March i Segarra. Cedeix ara el testimoni a la societat Ramaders d'Andorra, SA, amb la confiança que continuarà apostant pel «cavall guanyador» que, en aquest cas, són tots els que hi ha a les nostres muntanyes. Els beneficis, però, no són solament per als ramaders i els consumidors d'aquest gran producte, sinó també per al paisatge andorrà, on els cavalls són tot un símbol, i, per tant, per al turisme en general, sobre el qual exerceixen una gran atracció.

TRANSPORT DE RESIDUS CARNIS

El Reglament pel qual es regula la gestió dels residus carnis, de 20 de juny de 2007, es va concebre per garantir-ne un tractament correcte mitjançant l'establiment de les normes i els mecanismes que s'havien de complir a fi de controlar totes les etapes de la seva gestió, des de la producció fins al tractament final. Tanmateix, des de la seva publicació, i després de valorar les despeses associades, l'Associació de Pagesos i Ramaders ha anat manifestant reiteradament que l'obligatorietat de recórrer a un gestor autoritzat per al transport dels residus carnis posava en perill la sostenibilitat de les explotacions ramaderes.

S'han mantingut diverses converses i reunions amb els Departaments d'Agricultura i Medi Ambient amb la finalitat de consensuar un sistema adequat per garantir la sanitat en el trasllat dels residus carnis sense imposar una càrrega excessiva a les explotacions implicades. La dificultat de seguir la normativa aprovada el 2007 també la va plantejar el Departament de Patrimoni Natural en relació amb la gestió concreta dels cadàvers d'animals salvatges. La posada en comú de les visions de tots els sectors implicats, inclosos, per descomptat, els mateixos gestors de residus, ha donat origen a la modificació de l'ar-

ticle 6 del Reglament pel qual es regula la gestió dels residus carnis, en el sentit de possibilitar-ne el transport en determinades condicions.

Així, doncs, el nou text permet al productor o posseïdor de residus carnis transportar a un gestor autoritzat –sense passar per un gestor privat autoritzat ni haver d'estar constituït com a tal– una quantitat màxima de residus a la setmana en funció de l'espècie animal i l'edat, i d'acord amb el que es detalla en la taula següent:

	BOVINS I EQUINS	CAPRINS I OVINS
RESIDUS CARNIS	2 animals adults	6 animals adults
TRANSPORTATS	o	o
SETMANALMENT	2 mares i 2 cries	6 mares i les cries
	o	o
	2 cries	12 cries

En tots els casos, el transport s'ha de fer en unes condicions que evitin la visió de les restes i el vessament dels seus fluids, tot garantint l'aïllament de l'aigua amb mitjans com, per exemple, la utilització de sacs estancs en cas del bestiar menut o la impermeabilització de la caixa amb plàstics en el cas del bestiar gros. Les condicions emprades en el transport han de ser verificades pel gestor autoritzat que rebí els residus, el qual té l'obligació de notificar-ne l'eventual incompliment als ministeris responsables del medi ambient i l'agricultura. En el cas concret de les espècies bovina i equina, el productor o el posseïdor dels residus carnis ha de lliurar també la fitxa d'identificació individual de cada animal, sempre que la tingui.

També convé recordar que, en el cas de les explotacions ramaderes, els cadàvers d'animals, tant si han mort a la mateixa explotació com si ho han fet a l'aire lliure, han de ser retirats i conduïts a un centre de tractament autoritzat en el termini màxim de 72 hores, sempre que es pugui accedir a recollir-los per mitjans rodats. Si, al contrari, els cadàvers estan en zones de difícil accés, poden ser enterrats, sempre que es prenguin les mesures necessàries per evitar perjudicis al medi i, especialment, la contaminació de les aigües superficials i els aqüífers.

A més, tal com indica la llei, i sempre després de rebre l'autorització del ministeri responsable del patrimoni natural i el vistiplau del minis-

teri responsable d'agricultura sobre la base del peritatge de la possible causa de la mort, en el cas que els cadàvers es trobin en zones de difícil accés, també poden ser destinats a alimentar espècies animals salvatges, i en particular les aus necròfagues que estiguin en perill d'extinció o sota programes oficials de protecció.

S'han disposat, per tant, les bases per poder fer front al transport dels residus carnis en condicions sanitàries per al medi ambient i viables per a les explotacions ramaderes. Poder-les mantenir està ara a l'abast dels ramaders, que hauran de vetllar per complir aquestes exigències bàsiques.

VISITA AL SALÓ DE L'AGRICULTURA DE PARÍS

Des de fa un temps, la Comissió de Ramaderia de l'Associació de Pagesos i Ramaders havia mostrat interès per assistir a una fira ramadera especialitzada per conèixer les noves tendències del sector. L'esdeveniment triat va ser el Saló de l'Agricultura de París, que té les seves arrels en el concurs ramader de Poissy, iniciat el 1843 i que el 1870 va evolucionar en el Concurs General Agrícola de París. Des de llavors no ha deixat de créixer i enriquir la seva mostra, i actualment és un dels grans aparadors del sector a França, que mobilitza prop de 700.000 visitants entre professionals i públic en general.

Si bé inicialment estava dedicat a la ramaderia per poder seleccionar i premiar els millors productes del país i els animals reproductors, actualment s'ha diversificat i acull els concursos de productes de la terra i de vins i, a partir de l'any vinent, també el lliurament de premis del concurs de prats florits. El Saló de l'Agricultura de París ofereix una gran exposició en la qual participen uns 1.300 expositors provinents de 22 països i més de 4.000 animals acuradament exhibits, amb representació d'un gran nombre de races per a cadascuna de les espècies. Es tracta, per tant, d'una vitrina excepcional de la biodiversitat genètica i de la gastronomia francesa.

La visita, que va tenir lloc el dimarts 25 i el dimecres 26 de febrer de 2014 –la durada de la fira va ser del 22 de febrer al 2 de març– es va desenvolupar pels quatre àmbits representats: la ramaderia, la gastronomia, els cultius vegetals i els serveis i els oficis de l'agricultura. El

gran eix d'atracció, però, continua sent el concurs d'animals, creat el 1964, que recompensa els millors animals reproductors. Aquest concurs reuneix set espècies: els bovins, els ovins, els caprins, els porcins, els equins, els asinins i els canins, amb 3.000 animals, que representen 372 races i no menys de 1.200 ramaders participants. Va sorprendre gratament l'organització dels anomenats *rings*, que permetien l'exhibició dels animals participants en el concurs davant el públic general.

L'experiència ha estat interessant, malgrat les dificultats de mobilitat per la gran afluència de visitants. En un futur també es podria valorar la visita a una trobada encara més especialitzada i professional: el Sommet de l'élevage de la ciutat francesa de Clermont-Ferrand, que s'organitza cada any durant el mes d'octubre. Es tracta de la primera fita europea per als professionals de la ramaderia, amb l'exposició d'uns 2.000 animals d'alt valor genètic i l'oferta de visites gratuïtes a explotacions ramaderes i empreses agroindustrials.

DESCENS DE LA SINISTRALITAT

Les dades relatives al nombre d'animals assegurats i al nombre de sinistres corresponents al període 2013 recuperen pràcticament els valors de la campanya 2011, amb 7.378 caps de bestiar i 307 incidents produïts (4,16% de sinistres), després que les referents al 2012 es desmarquessin de la mitjana dels darrers anys. El resultat ha estat una sinistralitat del 68,87% –proporció entre l'import total de les primes recaptades i l'import total dels sinistres–, amb una reducció del 8,5% respecte a l'any anterior.

Efectivament, aquest índex ha baixat respecte a la campanya anterior per a les espècies bovina (57,31%) i equina (90,46%), amb un balanç, per tant, positiu en la relació primes-indemnitzacions, malgrat que continua sent molt just en el segon cas. Els caprins mantenen, per quart any consecutiu, una sinistralitat nul·la, malgrat que hi ha 350 animals assegurats. Els ovins, però, han disparat la sinistralitat al 222,33% mentre que a la campanya anterior va ser del voltant del 27%. La causa d'aquest valor tan poc habitual els darrers anys no és fruit de les noves prestacions

Exemplar mascle de la raça Charolaise exposat al Saló de l'Agricultura de París

Vaca lletera de la raça Jersiaise. Originària del Bailiazgo de Jersey, està estesa per França, els Estats Units, Canadà, Dinamarca i Nova Zelanda

Toro de la raça càrnia Saosnoise, d'origen i cria al país francès

Vaca lletera Pie Rouge, raça explotada a França

Vaca d'aptitud càrnia Rouge des prés, originària i localitzada exclusivament a França

Mascles de la raça càrnia Bazadaise, raça francesa exportada a Espanya, Bèlgica, Anglaterra, República Txeca i Austràlia

Exemplars de la raça Limousine, amb presència als cinc continents a través de més de vuitanta països

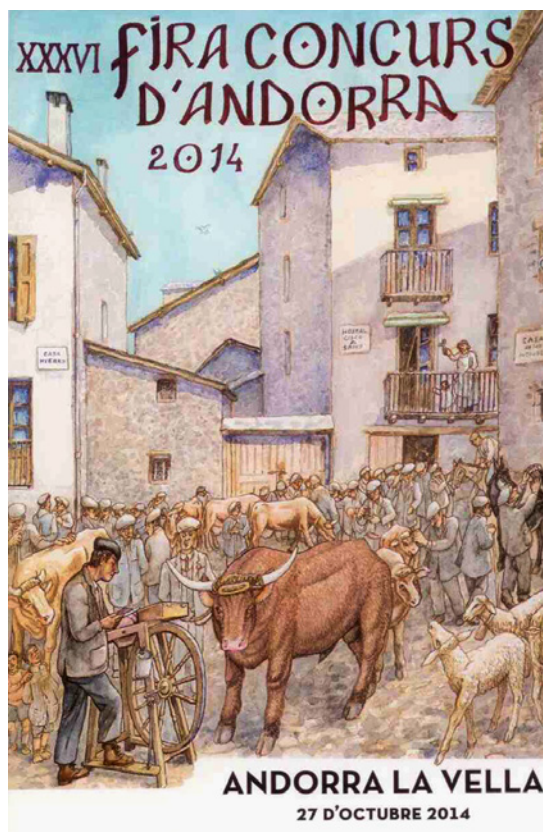
Blonde d'Aquitaine, raça càrnia de gran format francesa present també en una trentena de països

que es van activar per a aquesta espècie amb la cobertura 2012, sinó d'un únic incident que va derivar en la mort de 102 ovelles com a resultat d'una allau animal produïda dins de la cort. L'acció correctora per evitar conseqüències similars davant una possible espantada dels animals no es va fer esperar i va comportar la modificació de la instal·lació.

Així, la principal causa de mortaldat en el cas de les ovelles ha estat, naturalment, el traumatisme, mentre que pel que fa als bovins i els equins han estat, respectivament, la mort de la cria en el part i la mort perinatal, habitual en l'última espècie.

El fons d'assegurança per al bestiar 2014 s'ha tornat a beneficiar, per tercer any consecutiu, d'una reducció en la pòlissa de la prima que paguen els ramaders gràcies a l'aportació derivada del resultat positiu dels exercicis anteriors. S'espera poder mantenir aquest ajut si les campanyes evolucionen de manera similar els anys vinents.

Cartell de la Fira Concurs d'Andorra realitzat per l'artista Sergi Mas.

UNA RAMADERIA BEN PROPERA

El calendari de fires ramaderes presenta, com a dates més assenyalades, les corresponents al Concurs Nacional de Mascles de la Raça Bruna d'Andorra, que aquest any es va fer el 3 d'abril, i la Fira Concurs d'Andorra la Vella, que té lloc tradicionalment el 27 d'octubre. En totes dues col·laboren el Departament d'Agricultura i l'Associació de Pagesos i Ramaders, però el que les fa importants és la participació de ramaders de totes les parròquies, que troben en aquestes mostres un motiu per celebrar plegats la festa de la ramaderia i apropar al públic en general un ofici quasi tan antic com l'home.

El 3r Concurs Nacional de Mascles de la Raça Bruna d'Andorra va tenir lloc un cop més al Parc Central d'Andorra la Vella. La seva finalitat és premiar els exemplars més excepcionals per posar en relleu la importància de la selecció genètica dels mascles en la millora de l'espècie i, per tant, per garantir la qualitat de la cabana i de la carn que produeix, reconeguda actualment amb el segell d'Indicació Geogràfica Protegida (IGP).

Quant a les categories oficials objecte de concurs, vedells, anolls i braus, aquest any no es va presentar cap animal de la més jove. Fem arribar la nostra enhorabona als premiats de les altres dues categories.

La jornada va concloure amb la subhasta pública dels tres vedells seleccionats com a «reconeguts» o «confirmats» al Llibre genealògic de la raça pel Centre de Selecció Genètica de Vilanova del Pareatge. Aquests animals són recomanats per ser utilitzats com a reproductors després d'haver passat exigents proves i estudis d'acord amb els estàndards nacionals per a la raça Bruna d'Andorra.

L'altra gran trobada del sector és la Fira Concurs d'Andorra, que va tenir lloc, com ja és habitual, a l'aparcament comunal de Prada Casadet. En la 36a edició d'aquesta fira hi van participar 35 cases pairals, amb 180 caps de bestiar. Per espècies, els visitants van poder veure 142 bovins, entre els quals 123 representaven la raça Bruna, 27 equins i, respecte als ovins, 5 marrans, 3 parelles o trios i 3 conjunts. Martí Orriols, gerent de la Federació de la Raça Bruna dels Pirineus (FEBRUPI), va tenir la gentilesa de representar un any més l'Associació de Pagesos i Ramaders com a membre del jurat.

Exemplars de Bruna d'Andorra exhibits a la Fira Concurs d'Andorra.

Membres del jurat de la Fira Concurs d'Andorra en plena deliberació.

Els premiats van ser guardonats amb la tradicional medalla commemorativa de l'esdeveniment i una navalla *pallaresa*, estri fonamental a la vida dels ramaders i pagesos a la qual Casimir Arajol va dedicar l'acte. Enhorabona també a tots ells!

LA COOPERACIÓ A L'ÀFRICA DE L'EST JA TÉ UN NOM A ANDORRA: DAKTARI

A finals del 2013 es va constituir l'Associació Andorrana de Cooperació Veterinària a l'Àfrica de l'Est Daktari, 'metge' en swahili (llengua africana parlada principalment a Tanzània, Kènia i en zones limítrofes amb Uganda, Moçambic, República Democràtica del Congo, Ruanda, Burundi, Somàlia i Zimbàbue). Aquesta associació sense ànim de lucre donava, d'aquesta manera, forma jurídica a la sèrie d'actuacions de voluntariat empreses pel veterinari del Departament d'Agricultura de Govern, Jesús Muro, durant els

anys anteriors. La creació de Daktari, resultat de l'esforç i la dedicació del promotor del projecte i de la veterinària Victòria Ticó, principalment, omple de satisfacció l'Associació de Pagesos i Ramaders, ja que l'entitat ha donat suport incondicional al projecte des dels seus inicis.

Les intervencions per millorar la sanitat del bestiar de les poblacions humanes situades en àmbits rurals africans –que s'han dut a terme fins ara gràcies al suport del Ministeri d'Afers Exteriors del Govern d'Andorra– han permès elevar la qualitat de vida de les persones que hi viuen, tot aconseguint el respecte i l'estima de la població i de les entitats territorials que hi estan relacionades. La gran qualitat tècnica i la professionalitat de la feina feta ha despertat l'interès pel treball dut a terme per Daktari i les possibilitats de col·laboració amb importants organismes internacionals, cosa que ha situat el Principat d'Andorra en els mapes de la recerca científica.

Les accions de lluita contra les malalties infeccioses i parasitàries del bestiar de renda i, en particular, contra les zoonosis (malalties que es poden transmetre a les persones amb conseqüències negatives sobre la seva salut) constitueixen la base de les actuacions, però no són actuacions aïllades, sinó que es complementen amb altres de destinades a millorar la qualitat de vida de les comunitats humanes implicades i el seu medi natural. Proporcionar condicions locals adequades per a l'abastiment d'aigua fora de les zones protegides i la protecció contra els depredadors mitjançant la construcció de tancats o la instal·lació de llums solars a les zones limítrofes amb els parcs naturals són fonamentals per establir la base sobre la qual s'ha de sustentar el projecte. D'altra banda, l'estudi de la interacció entre les comunitats d'animals domèstics i salvatges ajuda a valorar la transmissió de malalties entre elles i, en conseqüència, a defensar les espècies amenaçades.

En tots aquests àmbits, la recerca en vigilància epidemiològica, gràcies a la col·laboració amb universitats i centres d'investigació, permet avaluar l'eficàcia i la idoneïtat de moltes de les accions realitzades, i també avançar-se en la identificació de factors causants de malaltia per definir i planificar estratègies d'actuació.

Al llarg d'aquests anys, s'han assolit grans resultats en tots els àmbits:

- 5.062 ramaders beneficiats
- 11.417 bovins tractats per lluitar contra els paràsits interns i externs
- 19.746 ovins i caprins desparasitats
- 10.222 gossos vacunats contra la ràbia
- 261 gossos esterilitzats
- 600 mostres de femtes analitzades per detectar helmints, protozous i *Cryptosporidium sp*
- 991 mostres hemàtiques analitzades per detectar toxoplasmosi, neosporosi, tuberculosi, brucel·losi i pestivirus, babesiosi, anaplasmosi, cowdriosi, tripanosomiasi, theileriosi (ECF), febre de la vall del Rift (RVF) i ràbia
- 188 proves intradèrmiques de la tuberculina
- 3 pous rehabilitats
- 1 fanal solar instal·lat a Hamukungu
- 37 estudiants de veterinària formats
- 213 ramaders sensibilitzats/formats
- 10 escoles visitades
- 4.000 escolars entre 6 i 16 anys sensibilitzats

L'Associació de Pagesos i Ramaders ha anat col·laborant amb material divers al llarg de tot aquest període. El 2013, en concret, va subvencionar la compra d'un bany termostàtic per a la inactivació de les mostres que s'envien a d'altres llocs per ser analitzades, mentre que el 2014 ha col·laborat

Veterinaris analitzant mostres al laboratori.

Immobilització d'una vaca per fer-li un tractament sense mitjans de contenció.

amb un projector per a les formacions i xerrades, un pulsioxímetre per monitoritzar les constants vitals dels animals durant les intervencions, un GPS per delimitar de zones d'actuació i ubicar les mostres i els materials, i una càmera de vídeo per elaborar material educatiu i de difusió.

L'Associació Daktari agrupa professionals veterinaris que col·laboren activament i de manera totalment altruista en els projectes que es porten a terme, i persones simpatitzants, tant del Principat d'Andorra com d'altres països. Totes elles es mouen per la solidaritat envers les poblacions més desfavorides i el respecte a les diferències culturals de les diverses comunitats. Diferències culturals que valoren, sens dubte, com una riquesa per al nostre complex món. 🌍

L'Ebola, la desforestació i l'agricultura tradicional

La creixent epidèmia causada pel virus de l'Ebola no només posa en relleu la tragèdia que envolta les zones més afectades, sinó que també requereix un comentari sobre la manera com la política ecològica a l'Àfrica occidental ha permès l'establiment d'aquesta malaltia.

El relat dels fets ens diu que el virus va aparèixer espontàniament el desembre del 2013 als pobles dels boscos de Guinea. Però això és discutible, atès que hi ha evidències de la presència d'anticossos del virus de l'Ebola en la sang humana fins a cinc anys abans a Sierra Leone. Anteriorment només s'havia descrit a la regió un cas d'Ebola, i era de la soca Taï Forest. La soca detectada en les mostres de sang a Sierra Leone era la més virulenta, la Zaire, la mateixa soca responsable de l'epidèmia actual.

El virus de l'Ebola té cinc soques: Zaire, Sudan, Taï Forest, Bundibugyo i Reston. Les quatre primeres són altament letals i han estat aïllades a l'Àfrica en pacients humans i en primats no humans. Per contra, la Reston ha estat aïllada en primats asiàtics i aparentment no es patògena per als humans.

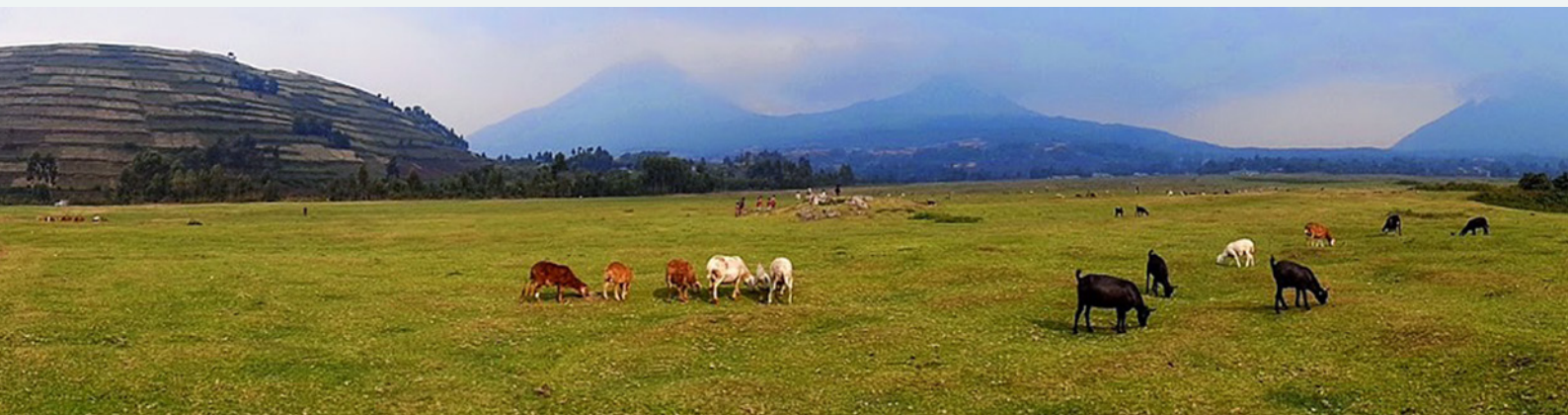
La soca Sudan ha estat descrita a l'Àfrica oriental, amb tres brots coneguts al Sudan

del Sud, els anys 1976, 1977 i 2004, i un brot a Uganda al 2000.

La soca Taï Forest es localitza a l'Àfrica occidental, amb un brot al 1995 a la frontera amb Libèria.

La soca Zaire ha estat descrita des del 1995 al Gabon, la República del Congo i la República Democràtica del Congo, i ha causat repetitius brots de febres hemorràgiques en humans, amb mortalitats del 78%. Curiosament, aquests brots van coincidir en el temps amb virulents brots en animals salvatges (ximpanzés, goril·les i duiquers, un petit antílop de la selva). L'estudi epidemiològic va demostrar la manipulació prèvia de carcasses d'animals salvatges morts amb finalitats alimentàries.

Durant el mateix període de temps (deu anys), les poblacions dels grans primats, goril·les i ximpanzés, van caure en un 80% a causa d'episodis d'Ebola. Tenint en compte que el 80% de les poblacions d'aquestes dues espècies viuen en els boscos tropicals deshabitats de tots dos països, caldria veure aquest virus com una greu amenaça, no solament per a les poblacions humanes, sinó també per a aquests primats –molt propers a nosaltres– en greu perill d'extinció.

Paisatge de Kisoro (Uganda). IGNASI MARCO

El seguiment serològic dels animals salvatges de la zona ha posat en evidència quatre premisses:

1. El virus de l'Ebola circula per les selves de l'Àfrica central, incloent-hi països on no se n'han declarat casos en humans, com és el Camerun.
2. El virus ha estat present a la zona fins i tot abans dels recents brots humans.
3. Els ximpanzés estan en estret contacte amb el virus.
4. Hi ha una forma d'Ebola en ximpanzés que no és letal.

Paral·lelament, un estudi realitzat en humans a la República Democràtica del Congo va evidenciar que un tant per cent dels habitants presentava anticossos contra el virus de l'Ebola, cosa que significava que el virus circulava i que hi havia gent que li sobrevivia. Curiosament, la taxa de persones amb anticossos passava del 9,3% en els habitants dels petits pobles de la vora de la selva al 2,2% en els que vivien a la ciutat. Això posa de manifest que, fins ara, el virus trobava alguna resistència a les zones on es presentava en la forma tradicional.

I quin es l'hoste selvàtic del virus? Doncs després de més de 40.000 mostres biològiques analitzades encara no es coneix. S'han suggerit els ratpenats frugívors (que s'alimenten de fruites), petits rosegadors, els duikers i els primats inferiors (cercopitecs).

Àfrica com a continent està dividida en dues per la falla del Rift: l'Àfrica oriental, amb les seves inacabables sabanes, i l'Àfrica occidental, amb les seves selves tropicals. Aquesta divisió no és solament geogràfica, sinó també faunística i humana. L'Àfrica oriental va propiciar l'aparició d'homínids bípedes, a diferència de l'Àfrica occidental, on les grans extensions de selva plujosa albergaven grans poblacions de primats.

A l'Àfrica oriental (Tanzània, Uganda, Kènia...) no hi ha costum de consumir carn de primats, especialment de ximpanzés o goril·les. Per contra, en països com el Congo, el Gabon, Guinea o la República Democràtica del Congo és molt apreciada. Tanmateix, recentment, i amb motiu de les mancances proteiques a la dieta, s'han començat a detectar alguns casos d'aquest consum a Uganda. Això fa que el risc de contraure la malaltia sigui molt més alt en els països on la carn de caça és més apreciada. Els primats abatuts, o fins i tot trobats morts a la selva,

Participació dels escolars del poble de Kabirizi en les activitats portades a terme per Daktari.

són transportats en bicicleta fins a les carreteres més importants, on, mitjançant transports públics, arribaran a les grans metròpolis africanes.

Fins fa una dècada, l'accés a la selva estava reservat a petites comunitats que vivien a la seva perifèria, com els batwa (pigmeus). Actualment, i a causa de la desforestació, l'obertura de vies de comunicació i les indústries d'extracció, l'accés a aquestes zones forestals és més i més fàcil, amb la qual cosa el risc augmenta exponencialment.

El que es podia haver limitat a un brot d'Ebola en una petit poblat africà, amb la mort d'una o dues persones, es pot convertir en una epidèmia, ja que aquestes persones poden agafar l'autobús i, fins i tot, l'avió i desplaçar-se centenars o milers de quilòmetres en molt poc temps. Això, sumat a la manca de serveis mèdics bàsics, es converteix en un brou de cultiu per a l'Ebola i, finalment, en una bomba de rellotgeria que un dia o altre havia d'esclatar.

A tota aquesta situació s'ha d'afegir l'atractiu de les zones d'interès econòmic com Guinea que, igual que Libèria, està en una etapa primerenca de desenvolupament i és

identificada pel Banc Mundial com una zona prioritària d'inversió en agricultura industrial. S'eliminen aranzels i els impostos sobre les empreses multinacionals, per la qual cosa els petits agricultors es veuen abocats a malvendre les seves terres i a treballar-hi per a tercers o bé a subsistir contra una competència dura i deslleial. Els boscos són una de les primeres víctimes, ja que es talen per substituir-los pels cultius de palma d'oli (*Elaeis guineensis*).

Al costat d'aquest efecte subtil sobre l'agricultura i el medi ambient, hi ha el desmantellament de la governabilitat tradicional i l'aparició dels governs neocolonials i, més recentment, cleptocràtics. I això no passa exclusivament a l'Àfrica occidental; Uganda, Moçambic o Zàmbia també en són objectius.

Aquest context de turbulència, de pobresa, d'afluència de refugiats de guerres veïnes, ha enfonsat els sistemes de salut i ha creat tot un ecosistema en el qual la barrera natural que impedeix que l'Ebola cobri un impuls patogènic ha estat pràcticament erosionada. Ens haurem d'anar acostumant a l'aparició de nous virus o paràsits, que tant el canvi climàtic com la mobilitat humana faran més accessibles a les nostres portes.

Virus com el de la pesta dels petits remugants o el de la llengua blava en són fruit. La lluita contra aquests nous patògens ha de ser global i coordinada: s'han de crear estructures de vigilància epidemiològica in situ, s'ha de dotar els països subsaharians de serveis sanitaris potents i amb mitjans humans i materials suficients i s'ha de lluitar contra el canvi climàtic d'una manera decidida i valenta. 🦋

Jesús Muro Figueres DVM MSc

Veterinari del Departament d'Agricultura del Govern d'Andorra

Investigador al SEFaS (Facultat de Veterinària, Universitat Autònoma de Barcelona)

President de Daktari

Els agricultors i ramaders andorrans treballen des de fa un temps per diversificar la seva producció i posar en valor la qualitat dels productes obtinguts. Cada cop són més les explotacions agràries que dediquen els seus esforços a rescatar antigues produccions o bé a implantar-ne de noves, tot seguint elevats criteris qualitatius i una metodologia, si escau, artesanal. L'èxit assolit pels vinivicultors és un bon exemple que això és possible.

La preocupació pel medi ambient de la societat en general, i dels pagesos en particular, queda palesa en l'interès que va despertar el Curs d'agricultura ecològica que va organitzar l'Associació de Pagesos i Ramaders. Produir de manera natural i amb el mínim impacte possible és l'objectiu de moltes de les explotacions que intenten oferir al mercat, cada cop més, productes de qualitat. El tret diferenciador del país pel seu marc natural incomparable alimenta amb força aquesta motivació.

FORMACIÓ EN AGRICULTURA ECOLÒGICA

Liderant les accions per promoure una agricultura respectuosa amb el medi ambient i les persones, l'Associació de Pagesos i Ramaders va organitzar, amb la col·laboració de Banca Privada d'Andorra, unes classes sobre agricultura ecològica durant la primavera del 2014. El curs, anomenat Fonaments i tècniques de l'agricultura ecològica i la gestió sostenible de la producció agrícola i ramadera al Principat d'Andorra, el va impartir la Fundació Emys, una institució d'interès general instal·lada a Girona que es de-

dica a l'estudi, la conservació i la divulgació del patrimoni natural.

El curs va tenir una durada de trenta-dues hores, que es van distribuir en quatre jornades de treball els dissabtes 8 i 22 de febrer i 17 i 31 de maig de 2014. El motiu de separar en el temps les sessions no va ser un altre que acoblar l'activitat formativa al calendari de treball agrícola per facilitar la màxima assistència, tot reservant algunes sessions a la primavera per poder fer pràctiques al camp. Per a aquestes darreres sessions es va escollir l'explotació agrícola dels

Cortals de Llumeneres, ja que el seu equipament va permetre simultaniejar les sessions a l'aula amb les pràctiques sobre el terreny.

Tots els formadors de la Fundació Emys eren professionals en àmbits concrets als quals avalava una gran experiència: Jordi Puig Roca, llicenciat en Ciències Ambientals (UdG) i màster en Canvi Climàtic i Canvi Global Ambiental (UAB); Marc Vilahur Chiaraviglio, ambientòleg; Alexandra Masó Llorente, llicenciada en Ciència Política i en Investigació i Tècniques de Mercat (UAB), i Kilian Sampol Aligué, enginyer tècnic agrònom.

El programa es va dissenyar per abastar pràcticament tots els àmbits de l'activitat agrària i, durant les sessions, els grans coneixements teòrics del professorat van ser enriquits amb els matisos tècnics que proporciona la participació en activitats experimentals:

1. Fonaments de l'agricultura ecològica
2. Planificació i mecanització de cultius ecològics
3. Ramaderia i apicultura ecològica
4. Certificació i comercialització de productes en agricultura ecològica
5. Compostatge i vermicompost en agricultura ecològica
6. Fertilització, purins i adobs verds en agricultura ecològica
7. Plagues, fongs i malalties: prevenció terapèutica en producció ecològica
8. Cultius d'hivern i sistemes de protecció en conreu extensiu ecològic

Tal com va transmetre el formador Jordi Puig, l'agricultura ecològica no és una panacea, no és res que no impliqui esforç, no és res que no suposi pensar a llarg termini, sinó que té en compte les generacions futures. L'agricultura ecològica es fonamenta en el concepte de sostenibilitat, i la sostenibilitat és satisfer les necessitats d'avui sense comprometre les futures. El que avui pot semblar una pràctica correcta i sensata, segurament només es podrà mantenir durant deu o vint anys i, si això a escala humana és una minúcia, a escala planetària perd tot el sentit.

JULIA STOKES

Preparació d'infusió amb herbes per utilitzar-la com a fertilitzant.

JULIA STOKES

Jordi Puig explica al grup la manera de preparar la infusió d'herbes.

El missatge fonamental és que l'home ha de ser conscient de la seva pròpia escala (deixar de ser tan antropocèntric) i del concepte de llarg termini. Situar-se en aquest context li permetrà veure nous horitzons i actuar en conseqüència.

Per gestionar una explotació agrària s'ha de tenir present que no serà sostenible si:

- econòmicament no és viable,
- socialment no comporta una qualitat de vida, i
- ambientalment hi ha una pèrdua d'actius (la contaminació o l'erosió del sòl són pèrdues d'actius).

Per tant, és fonamental buscar un equilibri entre aquests tres factors. La sostenibilitat, doncs, passa per l'agricultura ecològica, biològica, orgànica..., és a dir, per la producció d'aliments de qualitat, sans i obtinguts sense l'ús de fertilitzants o fitosanitaris químics de síntesi (productes

Kilian Sampol dona instruccions per fixar l'estructura d'un petit hivernacle.

Cobertura de l'estructura de protecció.

manufacturats per la indústria química que necessiten una aportació d'energia).

A banda de totes les consignes de tipus ecològic per aplicar a una agricultura i una ramaderia responsables, que eren la base del curs, una idea que s'hi va transmetre és que no n'hi ha prou amb produir, sinó que, com que la clau de tot és la venda, aquesta producció s'ha de plantejar després de copsar les necessitats dels potencials consumidors i de conèixer què ofereix ja el mercat. Perquè les petites produccions puguin ser competitives és necessari buscar la diferenciació en el mètode de producció, si el producte ja existeix, o trobar-ne un d'específic del territori, investigant entre les varietats locals del país, que pugui assolir un cert reconeixement. Aquesta serà l'única manera de diversificar les explotacions agràries i de fer evolucionar el sector.

El curs va ser valorat molt positivament pel conjunt d'assistents, 26 persones, per la qual cosa no es descarten altres col·laboracions amb la Fundació Emys de cara al futur.

CONCURS DE PRATS FLORITS

Els anys 2007 i 2008, els parcs naturals regionals francesos del Massif des Bauges i de l'Haut-Jura van organitzar, a escala local, els primers concursos agrícoles de prats florits inspirant-se en una iniciativa similar alemanya. Amb motiu del Saló internacional de l'agricultura de París del 2010, la Federació francesa dels parcs naturals regionals i els Parcs nacionals, recollint la filosofia que animava aquest concurs, establien el primer *Concours agricole nationale de prairies fleuries* entre territoris inclosos en aquests espais. L'èxit de la iniciativa va fer que el nombre de territoris concursants anés creixent amb les diferents convocatòries fins que, al 2013, aquest concurs es va obrir a països com Alemanya, Bèlgica, Espanya, Itàlia, Suïssa i el Principat d'Andorra.

Andorra hi va poder participar, gràcies a la mediació de Sergi Riba, cap del Departament d'Agricultura i Medi Ambient del Comú d'Ordino, i la col·laboració del Parc Natural Regional de l'Arieja, amb parcel·les situades al Parc Natural Comunal de les valls del Comapedrosa (la Massana) i al Parc Natural de la vall de Sorteny (Ordino). Llavors van ser quatre les parcel·les que va visitar el jurat, totes en el segon d'aquests parcs, i Òscar Coma va ser seleccionat per participar en el concurs pirinenc transfronterer de prats florits.

Al 2014 s'ha anat encara més enllà i el Departament d'Agricultura i Medi Ambient del Comú d'Ordino, juntament amb el Departament d'Agricultura del Govern i l'Associació de Pagesos i Ramaders, han organitzat una primera prova pilot per crear un concurs de característiques similars d'àmbit nacional. L'objectiu és que hi puguin participar parcel·les de totes les parròquies i no pas únicament les que estan situades en un espai protegit.

Aquest certamen s'orienta a recompensar els prats de dall i les pastures que presenten un millor equilibri entre l'explotació agrícola i la preservació de la biodiversitat i el paisatge, amb l'objecte de comunicar la importància del manteniment de superfícies herbàcies riques en espècies vegetals, tant per a la ramaderia com per al conjunt del territori. S'incentiven, per tant, les bones pràctiques agràries alhora que es protegeixen els prats seminaturals de les pràctiques d'explotació intensiva o de l'abandó.

L'equilibri agroecològic de les parcel·les és altament positiu per a qualsevol territori i es pot avaluar mitjançant l'observació d'una sèrie d'aspectes relacionats amb el paisatge, l'ecologia, l'agricultura i la nutrició:

- **Paisatge.** Les flors disperses per la parcel·la i els arbustos i arbres agrupats o situats als marges forestals; els diversos cultius; els elements arquitectònics, com bordes, cabanes, parets de pedra seca (sense arribar al tancament de la parcel·la, que impediria el pas dels animals), o els rius i rierols són components que emmarquen i enriqueixen un prat de dall o una pastura i contribueixen a la diversitat paisatgística del territori.
- **Ecologia.** La biodiversitat dels prats o peixeders (tant vegetal com animal) ens parla del valor ecològic d'aquests espais. Si la identificació d'espècies vegetals i la seva quantificació és un bioindicador relativament fàcil de controlar que assenyalava, entre d'altres, un potencial apícola –la presència d'algunes plantes nitròfiles s'interpreta, però, negativament–, la disposició de les estructures vegetals (línies d'arbres i/o arbustos, presència de grups aïllats) i altres elements del paisatge donen pistes sobre la connectivitat ecològica i els possibles refugis per als animals salvatges i sobre la riquesa faunística i el valor i la integració de la parcel·la en un ecosistema més global.
- **Agricultura.** La gestió ramadera (productivitat farratgera, maneig, etc.) informa d'una activitat econòmica que no solament pot respectar les dinàmiques naturals, sinó que les potencia i enriqueix per arribar a espais d'una gran maduresa ecològica. D'altra banda, alguns elements paisatgístics (construccions, grups vegetals) es poden tornar a valorar en aquest apartat com a aspectes relacionats amb el confort del bestiar, ja que poden proporcionar aixopluc o ombra quan sigui necessari, en el cas dels peixeders.
- **Nutrició.** La diversitat florística dels prats en els principals grups botànics (gramínies, compostes i lleguminoses) indica una poten-

cial producció agrícola de qualitat, tant des del punt de vista nutritiu com de l'organolèptic, i aporta matisos i característiques pròpies del territori als diferents productes produïts (mel, carn, etc.).

Tots aquests aspectes van ser valorats durant l'últim concurs per un jurat format per tècnics del Comú d'Ordino, del Centre d'Estudis de la Neu i de la Muntanya d'Andorra (CENMA), del Departament d'Agricultura del Govern d'Andorra, de l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra i del Parc Natural Regional de l'Arieja. La visita a les quatre parcel·les que s'hi van inscriure va mostrar una bona qualitat dels prats i pastures amb una mitjana de trenta a quaranta espècies vegetals, que pot arribar a les seixanta a les zones més baixes. Les parcel·les concurrents, als titulars de les quals es fa arribar l'agraïment per la seva participació i se'ls anima a tornar a fer-ho en edicions futures, van ser les següents:

- Prat baix Rapiu, a Incles (Canillo), de Rafel Casal Carboné de Casa Tomàs.
- Prat del Cap del Bony, als Cortals d'Encamp (Encamp), de Pere Torres Torres de Casa Tresà.
- Els Saus, als Cortals de Sispony (la Massana), de Xavier Coma Gasia de Casa Fonta.
- Prat del Serrat, al Serrat (Ordino), de Gerard Berné Calvó de Casa Prat de l'Hort.

Membres del jurat deliberant a la parcel·la Prat del Cap del Bony d'Encamp.

MARISA LUNA

El jurat avalua espècies vegetals a la parcel·la Els Saus dels Cortals de Sispony.

El premi a l'Excel·lència es va atorgar al prat explotat per Gerard Berné Calbó i situat al Serrat. Aquest espai competirà amb altres guardonats en el concurs pirinenc transfronterer de prats florits. Hi va haver, però, un premi especial al treball de recuperació i manteniment de la parcel·la situada als Cortals de Sispony que ha dut a terme Xavier Coma Gasia, per la riquesa vegetal del prat i el seu gran valor ecològic i paisatgístic.

El Concurs de prats florits comporta reconèixer i posar en valor el treball de conservació del medi natural desenvolupat pels agricultors i els ramaders i la seva importància en la preservació del paisatge. Per a futures edicions s'espera augmentar la participació i la motivació per potenciar el valor farratger i les funcions mediambientals dels prats i pastures gestionats des de la perspectiva de l'agricultura tradicional. Arribar a aquests nivells d'excel·lència és la manera de contribuir a elevar la qualitat dels prats, a afavorir la integració de l'explotació agrària en els sistemes naturals i a donar a conèixer les especificitats del territori andorrà més enllà de les nostres fronteres.

JORNADA PAISATGE I AGRICULTURA

El Govern va manifestar la seva voluntat de potenciar la presa en consideració del paisatge –entès a escala global i, per tant, incloent les vessants natural, rural i urbana– en el conjunt de les polítiques del país mitjançant l'aprovació de l'Estratègia nacional del paisatge el 27 d'abril de 2011. El document és un marc de protecció, gestió i ordenament del paisatge d'Andorra, considerat una

Entrevista agronòmica al gestor del Prat del Serrat, al Serrat.

part important de la qualitat de vida de la població per l'interès general que suscita en els àmbits cultural, ambiental i social, ja que es tracta d'un recurs molt favorable per a l'activitat econòmica.

Entre els objectius de qualitat paisatgística establerts fins a l'horitzó 2020 hi ha el manteniment d'uns paisatges naturals d'alta muntanya de qualitat i ben conservats, perquè són un dels reclams turístics del país, i la revaloració i potenciació del paisatge rural, amb el seu mosaic de conreus, boscos i prats, com a element històric i cultural, de memòria i d'identitat.

Dins d'aquest marc, i amb motiu de l'Any internacional de l'agricultura familiar, el Departament de Medi Ambient va organitzar, el dijous 13 de novembre, la jornada «Agricultura i paisatge». Amb aquesta jornada es volia destacar com l'agricultura i la ramaderia han modelat els paisatges europeus al llarg dels segles, i com el canvi cap a un altre tipus de paisatge, menys natural però igualment antropitzat, produït des de fa poc més d'un segle, ha permès modificar la percepció que es té de les activitats agràries, derivant a un reconeixement no únicament de la seva funció com a productores d'aliments, sinó també com a conservadores i revaloradores del paisatge.

El ministre d'Economia i Territori, Jordi Alcobé, va obrir la jornada recalcant la indissociabilitat entre agricultura i paisatge i la importància del pagès i del ramader com a actors econòmics del paisatge, el territori i la identitat. El valor estratègic de la tasca que fan els agricultors els fa mereixedors, tal com defensa el ministre, del

Canelons d'herba, Fotografia guanyadora del premi especial Agricultura familiar del 3r Concurs de fotografia digital «L'Andorra dels Paisatges», ESTEVE ARGELICH

suport econòmic que reben des del Govern, sense el qual seria impossible l'exercici d'aquesta activitat en un país d'alta muntanya.

L'exposició de l'experiència del Priorat, interessantíssima com a exemple de la força de la societat civil en la defensa d'un model d'explo-tació que atorga al paisatge agrícola uns valors patrimonials, amb la seva opció per una agri-cultura d'excel·lència en què es dóna prioritat a l'agricultura extensiva i la qualitat enfront de l'agricultura intensiva i la producció, va ser re-veladora de com hauria d'evolucionar el sector a Andorra. El seu model de desenvolupament ter-ritorial, que compatibilitza tradició i innovació, opta ara a la candidatura a Patrimoni Mundial de la Unesco com una manera d'apujar l'auto-estima d'un territori en un moment en què la immediatesa del resultat econòmic s'imposa a tot arreu.

La resta de xerrades es van centrar en aspec-tes del país que destacaven la convergència dels paisatges agrícoles amb l'ecologia i el patrimoni cultural. L'encertat curtmetratge *L'última transhu-mància*, realitzat per Diana Torra i Marc Mossoll, va enriquir la jornada i va posar en relleu la necessitat de recollir altres aspectes de la vida agrària per fer-los arribar de forma distesa a la societat en general.

La jornada es va tancar amb la intervenció del ministre de Turisme i Medi Ambient, Francesc Camp, i el lliurament de premis del 3r Concurs de fotografia digital «L'Andorra dels Paisatges» organitzat pel Centre Andorra Sostenible i Mora-Banc, amb la col·laboració d'Andorra Turisme. Set fotografies, de les nou-centes que es van presen-tar, van ser les seleccionades per rebre els quatre premis de la categoria Càmera digital i els tres premis de la categoria Instagram.

Vacada al pla de l'Inгла (vall del Madriu). SUSANNA SIMON

El president de l'Associació de Pagesos i Ramaders, Xavier Coma, va lliurar el premi especial Agricultura familiar, inclòs en la categoria Càmera digital, a la fotografia *Canelons d'herba* d'Esteve Argelich. Les bales rodones d'herba captades en aquesta imatge, gràcies a la perspectiva, es mostren com un element del paisatge tan important com les mateixes muntanyes. La bellesa d'aquests «canelons» a l'estiu serà aliment segur per al bestiar durant l'hivern.

PAGESOS AMB CARNET PER MANIPULAR I APLICAR PRODUCTES FITOSANITARIS

El Reglament relatiu a l'ús de productes fitosanitaris, pensat per protegir la salut pública i el medi ambient, exigeix que els agricultors –entre altres col·lectius– que treballin amb aquest tipus de productes disposin d'un carnet de manipulador i aplicador. L'obtenció d'aquest carnet –que possibilita la compra de productes fitosanitaris comercials per sobre de 0,90 kg per als formulats en pols, 0,50 kg per als granulats i 0,75 l per a la resta de productes–, que és personal, intransferible i pel qual es reconeixen dos nivells en funció

de la toxicitat dels productes manipulats, va ser la finalitat dels cursos organitzats pel Departament d'Agricultura durant l'any 2014.

Així, i tal com preveu el reglament, els titulars i les persones que utilitzen productes fitosanitaris d'ús agrícola en explotacions agràries que ja estaven registrades al moment de la seva entrada en vigor, van poder seguir una formació convalidable i equivalent a la necessària per obtenir el carnet d'aplicador de productes fitosanitaris de tipus bàsic, que no permet la manipulació ni l'aplicació de productes molt tòxics, durant les diverses sessions que es van fer a la primavera seguint el calendari següent:

Sant Julià de Lòria (sala Rocafort)

6 de maig

La Massana (la Closeta)

13 de maig

Canillo (Palau de Gel)

20 de maig

Andorra la Vella (ed. Prat del Rull)

27 de maig

Un total de 244 persones van seguir aquestes classes teòriques de quatre hores, que es van completar amb una de pràctica de la mateixa durada per a tots els grups, el 30 de juliol, al Tarter. Els continguts teòrics de la formació que va permetre convalidar el Curs de nivell bàsic de manipulador i aplicador de productes fitosanitaris es va dividir en quatre blocs d'acord amb el programa següent:

- **Bloc 1.** Normativa legal - Landry Riba Mandicó, director del Departament d'Agricultura.
- **Bloc 2.** Enemics dels conreus. Plaguicides. Mecanismes d'actuació - Annabel Teixidó Martínez, professora de l'Escola de Capacitació Agrària dels Pirineus.
- **Bloc 3.** Fitosanitaris. Mètodes de lluita. Exemple de càlcul de tractament - Annabel Teixidó Martínez, professora de l'Escola de Capacitació Agrària dels Pirineus.
- **Bloc 4.** Residus - Enric Solé Sarlé, tècnic del Departament de Medi Ambient.

Finalment, i per poder oferir una última sessió a tots els qui no haguessin pogut assistir a les anteriors, el 7 de novembre se'n va fer una cinquena que va agrupar en un mateix matí les qüestions teòriques i les pràctiques. A partir d'aquest moment, l'obtenció del carnet de manipulador i aplicador de productes fitosanitaris requerirà una formació reglada de trenta o seixanta hores segons el nivell que es vulgui assolir. El Departament d'Agricultura i l'Associació de Pagesos i Ramaders estudiaran les diferents possibilitats existents per poder oferir la formació que exigeix la legislació als nous manipuladors i aplicadors d'aquest tipus de productes.

LA VITICULTURA D'ALTITUD, A L'ALÇA

La vitivinicultura andorrana ha agafat una important embranzida gràcies a l'èxit de les iniciatives particulars de diferents explotacions que han apostat per recuperar un cultiu tradicional que havia caigut en l'oblit i desenvolupar-lo, a

partir de les noves tècniques i coneixements, en un nou context suggeridor i ple d'oportunitats. Alguns dels guardons obtinguts per aquests cellers són clau en aquest context i ens parlen de l'excel·lència del treball que es fa al país.

- **Bacchus de Plata 2014 al XII Concurs Internacional de Vins Bacchus per al vi negre varietal Evolució Syrah 2011 del Celler Casa Auvinyà.**
- **Commended Medal al prestigiós concurs International Wine Challenge 2014 i Medalla de Plata a la 10a edició del Concurso Internacional de Vinos y Espirituosos CINVE 2014 per al vi Escol 2011 de Borda Sabaté.**
- **Gran Or al concurs International Wine Guide 2014 per al Cim de Cel 2012 de Casa Beal.**

La necessitat de fer conèixer els vins andorrans fora de les nostres fronteres és fonamental per avançar en l'evolució i la consolidació dels projectes portats a terme ja que, tenint en compte la limitació productiva a què han de fer front aquestes empreses agroalimentàries per raons relacionades amb l'orografia i les característiques del nostre país, el seu desenvolupament qualitatiu i la posada en valor dels seus productes són les úniques vies per fer-se un raconet en un sector tan competitiu com el vinícola. Aquesta difusió i promoció, a banda de ser estratègica, ajuda a posicionar el país des del punt de vista agroalimentari en el mapa mundial, ja que l'explotació vitivinícola és un important reclam turístic, tant des d'un vessant purament gastronòmic com des d'un vessant de turisme d'experiència, atesa la força que està adquirint el turisme enològic els últims anys.

La voluntat de consolidar i afavorir l'evolució del sector vinícola al Principat d'Andorra, posicionant-lo amb fortalesa en els mercats interior i exterior, va motivar la demanda d'un ajut indirecte en benefici de les produccions locals per disposar dels serveis de professionals externs en matèries orientades a millorar el valor afegit del projecte empresarial. Aquesta demanda, realitzada a través de l'Associació de Pagesos i Ramaders, es va concretar en els punts següents:

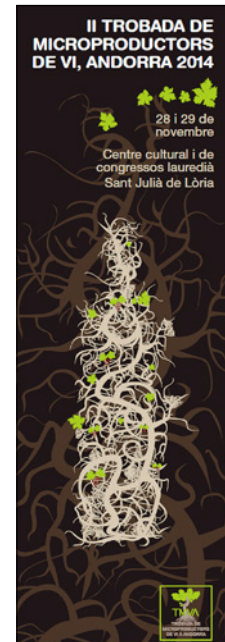
1. Definir el procediment que cal seguir en l'exportació de la producció, tot identificant els punts de millora per facilitar l'intercanvi comercial amb la comunitat internacional.
2. Recollir les característiques comunes pròpies dels vins produïts a les Valls d'Andorra amb l'objecte d'optar, en primer terme, a un segell de control i garantia per als vins andorrans i, en segon terme, a una possible Indicació Geogràfica Protegida.
3. Crear una marca que aporti, per al conjunt dels vins andorrans, els valors que es volen transmetre als consumidors per construir l'univers dels vins produïts al Principat.

Les empreses vitivinícoles treballen ara per aconseguir aquests objectius amb la confiança de disposar d'un bon producte.

És en aquest context que va tenir lloc, els dies 28 i 29 de novembre, la 2a Trobada de microproductors de vi, en què es va reivindicar, per segon any consecutiu, la producció dels petits cellers. L'esdeveniment, organitzat pel Comú de Sant Julià de Lòria, Andorra Turisme i el Govern

d'Andorra, va aplegar al costat dels cellers andorrans Casa Auvinyà, Casa Beal, Casa Sabaté i Mas Berenguer, fins a 55 cellers de petits productors francesos, espanyols, portuguesos, eslovacs, hongaresos i italians, al Centre cultural i de congressos lauredià.

La primera jornada, amb ponències, taules rodones i presentacions al voltant del món del vi, es va reservar a un públic professional amb inquietuds orientades als negocis, mentre que el segon dia es va convertir en la festa del vi amb actes adreçats al públic en general. El Projecte Microvinya, que treballa recol·lectant raïm d'un gran nombre de microparcel·les i amb varietats autòctones que havien estat a punt de desaparèixer, va ser un dels protagonistes de la trobada. 🍷

Cartell de la 2a Trobada de microproductors de vi.

El foc és un mal amo, però un excel·lent servent

Des de temps immemorials, les activitats econòmiques, socials i culturals de cada moment històric han estat els principals factors de transformació del paisatge que ens envolta. Els nostres avantpassats utilitzaven els recursos naturals disponibles segons les necessitats concretes de l'època: les mines de ferro, les carboneres, la creació de noves feixes conreables en són exemples que tots coneixem. En canvi, altres activitats com la ramaderia i l'agricultura han dominat el paisatge tradicional andorrà fins a mitjan segle XIX, moment en què es va començar a entreveure un canvi en el principal model econòmic nacional, que comportà l'exploració i el foment d'altres sectors, entre els quals sobresurt el turisme. Aquest canvi ha provocat un increment de la superfície urbana en detriment dels conreus i, paral·lelament, un augment progressiu del bosc sobre els prats i les pastures (vegeu imatges).

En aquest sentit, durant els últims set anys, el Departament de Producció Vegetal de la Universitat de Lleida i el Govern d'Andorra duen a terme un estudi que abasta totes les parròquies amb la finalitat d'estimar la cabana ramadera existent i la que seria òptima de cada pastura. Tot això en funció de la productivitat i la qualitat calculades. Els resultats mostren que, en general, les pastures tenen un valor pastoral acceptable i conserven uns valors de diversitat florística entre alts i mitjans. No obstant això, per tal de mantenir les bones característiques

Comparació multitemporal de l'ús del sòl a la vila de Sant Julià de Lòria. Font: extret de <http://metamorfosisandorranes.blogspot.com.es/>

actuals, caldrà gestionar les zones en procés d'abandonament, en concret les pastures de gespet (*Festuca eskia*). En aquest hàbitat, el creixement incontrolat d'aquesta espècie frena el desenvolupament d'altres plantes de més qualitat, com serien les lleguminoses.

Aquesta tendència pot conduir amb el temps a una pèrdua ràpida de la qualitat farratgera. Tanmateix, cal tenir en compte que aquest

tipus de pastures són característiques de zones alpines mancades de bones comunicacions viàries, fet que obstaculitza qualsevol tipus d'actuació mecanitzada. En contrapartida, ofereixen una excel·lent oportunitat per implementar actuacions experimentals que aportin una solució al problema, com és el cas del foc tècnic o cremes controlades. Històricament, el foc ha estat un factor ambiental present arreu del Pirineu, que ha modelat la vegetació i n'ha afavorit la diversitat i l'estabilitat. Des d'aquesta perspectiva, el foc s'ha utilitzat de manera sistemàtica al llarg de la història de la ramaderia andorrana per eliminar la vegetació no consumida pel bestiar durant l'estiu o per rejuvenir la pastura i augmentar-ne la productivitat.

Actualment, l'ús del foc com a eina domesticada (*foc bo*), amb el coneixement tècnic necessari, ens permet aprofitar aquests beneficis tradicionals i explorar noves aplicacions que afavoreixin les espècies de més qualitat i palatabilitat per al bestiar. En contraposició a aquesta actuació, trobem el *foc dolent* (crema descontrolada), que contravé les nostres necessitats i objectius; és per això que els padrins ja deien que «el foc és un mal amo, però un excel·lent servent».

L'actuació que es persegueix de manera puntual consisteix en la pràctica d'unes cremes controlades que eliminin l'excés de vegetació morta no consumida i alhora siguin capaces d'obrir nous espais que potenciïn la presència d'altres espècies de més bona qualitat, com per exemple la regalèssia de muntanya (*Trifolium alpinum*). De fet, aquesta pràctica ja té una sòlida tradició arreu dels Pirineus francesos.

Aquestes cremes controlades les executa personal tècnic competent, amb una llarga experiència a manejar el foc i determinar les condicions meteorològiques adequades per garantir la màxima seguretat de la crema i complir els objectius establerts.

Crema controlada en pastures alpines dels Pirineus Orientals francesos. Font: Pere Pons (Universitat de Girona).

Un cop executada la crema controlada, caldrà avaluar el recobriment del sòl a partir de la presència de noves espècies de més bona qualitat respecte de la que dominava prèviament (*gespet*); també caldrà analitzar en darrer terme el tipus i la seqüència del bestiar que entrarà a pasturar.

Els resultats de l'estudi, en definitiva, contribuiran a determinar la utilitat del foc controlat (en mans de personal acreditat) com a eina de gestió per afrontar la pèrdua de qualitat i diversitat de les pastures alpines andorranes i, alhora, al manteniment del paisatge i la millora de les activitats ramaderes. 🌿

Marc Font Bernet

Enginyer de forests i especialista en incendis forestals i protecció civil.

Joaquim Garcia Codina

Enginyer de forests i especialista en incendis forestals.

Rosario Fanlo Domínguez

Doctora en Ciències Biològiques i experta en pastures alpines.

Apicultura

La detecció de la *Vespa velutina* en zones on era del tot desconeguda ha activat totes les alarmes. És una de les nombroses xacres de la globalització. Avançar-se a la seva arribada per disposar de pautes de reacció adequades proporcionant informació bàsica a totes aquelles persones susceptibles de detectar un individu d'aquesta espècie o de rebre'n l'avís pot ajudar a reduir tant l'estrès que pot generar la seva expansió com les seves conseqüències. Ara per ara no tenim notícies al Principat d'Andorra de la presència d'aquest insecte, però veient el seu ràpid avançament en altres territoris, és únicament una qüestió de temps. Es preveu que d'aquí a deu anys s'haurà estès a tot Europa.

PRESENTACIÓ EN SOCIETAT DE LA VESPA VELUTINA

Afortunadament, no es va tractar d'una presentació física, sinó d'una de virtual. Va tenir lloc el 28 d'abril i es va adreçar als cossos especials del Govern i dels comuns, que podrien ser els primers a detectar o rebre un avís de la presència d'aquest insecte. L'acció, proposada pels membres de la Comissió d'apicultura i portada a terme per Julio Rivas i Josep M. Goicoechea, va ser organitzada conjuntament amb el Departament d'Agricultura de Govern i

va aplegar, gràcies a la convocatòria de Protecció Civil, comandaments de bombers, banders, policia i circulació, així com agents de Patrimoni Natural i Medi Ambient. L'objecte de la reunió va ser oferir informació bàsica respecte a l'avanç i el comportament de la *Vespa velutina* per evitar qualsevol tipus d'alarma ambiental o social, i alertar-los de la necessitat de preparar-s'hi convenientment recorrent a cossos paral·lels d'altres països que ja tinguin experiència en el control d'aquesta població.

En general, totes les vespes d'espècies autòctones són considerades intrínsecament beneficioses i contribueixen a la depredació o parasitació d'altres espècies d'insectes, alguns d'ells potencials plagues. Fins i tot, en alguns casos, poden tenir importants papers com a pol·linitzadores. La *Vespa velutina*, però, és un himenòpter originari d'Àsia (amb àrea de distribució des de l'Afganistan fins al nord de la Xina i Indonèsia) que caça –com altres del seu gènere– diversos insectes per alimentar les seves larves, entre els quals mosques, papallones, pugons, altres vespes i, especialment, abelles. La gravetat del problema és que es tracta d'una espècie molt voraç, que delma les colònies d'abelles i que, fins fa poc, no es detectava a Europa, amb la qual cosa no té enemics naturals als nostres ecosistemes. L'adult, per la seva banda, s'alimenta de fruita madura (pomes, raïm, etc.), de manera que als danys produïts en els arners s'hi han d'afegir els que causa a les collites.

La vespa asiàtica va ser detectada a França (Lot et Garonne) l'estiu del 2004. Molt probablement va ser importada juntament amb ceràmica xinesa per un horticultor de la zona. Des de llavors, l'insecte s'ha estès àmpliament per la major part del sud-oest francès fins arribar a Espanya al 2010 (Guipúscoa i Navarra). L'any 2013 ja se n'havien detectat individus aïllats i/o nius en altres regions (Aragó, Catalunya, Cantàbria, Rioja i Galícia). En el cas concret de Catalunya, va ser detectada al 2012 a l'Alt Empordà i la Vall d'Aran, al 2013 a la Garrotxa i el Ripollès i el setembre de 2014 al Vallès Occidental (a Vacarisses) i al Vallès Oriental (a Caldes de Montbui). És precisament aquest avanç implacable per zones muntanyoses semblants a les que té aquesta varietat –*nigrithorax*– a les regions asiàtiques d'origen, el que vaticina que tard o d'hora arribarà al nostre territori.

L'equivalent a les nostres contrades d'aquesta espècie seria la *Vespa crabro*, anomenada vespa xana. Aquest insecte té, fins i tot, unes dimensions superiors a les de la vespa forana (la reina fa de 27 a 39 mm i l'obra de 19 a 30 mm, davant els 24-32 mm de la reina de la *Vespa velutina* i els 17-26 mm de les seves obreres), però té depredadors naturals, entre els quals l'escorxador (*Lanius collurio*), que nidifica a l'estiu en els ambients subalpins dels Pirineus; l'aligot o falcó vesper

Individu de vespa xana (*Vespa crabro*).

JULIO RIVAS

(*Pernis apivorus*), que també es pot trobar a Andorra durant els períodes migratoris, o l'abellerol (*Meloboris apiaster*) que, en principi, no trobem al Pirineu. Podria ser que amb el temps aquestes espècies, i potser d'altres, es convertissin en depredadors de la vespa invasora.

A banda de la mida, també hi ha altres diferències morfològiques entre ambdues espècies: la coloració del cap, el tòrax i els segments abdominals, on predomina més el groc en l'espècie europea. Un aspecte, però, que ens pot ajudar a distingir-les ràpidament és la coloració groga de les cames de l'espècie invasora.

La vespa asiàtica captura les abelles mantenint-se en vol estacionari davant l'entrada de les arnes. Caça l'abella al vol, li talla el cap i l'abdomen i s'emporta únicament el tòrax, que és la part més rica en proteïna. El mecanisme de lluita de les abelles a la zona d'origen de la *Vespa velutina* consisteix a cobrir-la amb els seus propis cossos per aconseguir una pujada de la temperatura corporal de la vespa. La vespa mor a partir del moment que la temperatura arriba als 45 °C, mentre que les abelles encara poden suportar cinc graus més. Aquest sistema de defensa s'ha començat a reproduir en el cas de les abelles europees, la qual cosa pot augurar cert equilibri futur entre ambdues poblacions si el comportament s'estandarditza i es defineixen els seus enemics naturals. Per ara, però, s'ha d'estar molt alerta, perquè pot delmar brutalment les colònies d'abelles i provocar una crisi tant o més gran que la que va produir al seu moment l'àcar *Varroa* en un sector molt debilitat.

Niu de vespa asiàtica (*Vespa velutina*) sobre la capçada d'un arbre a Arrout (França).

Per lluitar contra aquesta espècie invasora se n'ha de conèixer el cicle vital. Amb el primer sol que escalfa (març-abril), les fundadores o reines, que han passat l'hivern refugiades sota una soca vella, l'escorça d'un arbre, etc., surten per alimentar-se i buscar un indret per construir el niu, normalment a la capçada d'un arbre. El fan amb fusta podrida i, al principi, té forma de copa i després es torna esfèric amb una única obertura. La reina hi construeix les primeres cel·les i pon ous que donaran tots obreres. Consagrada a la posta, no sortirà més del niu.

A l'estiu, la colònia es desenvolupa. Les obreres construeixen i aporten preses per nodrir la cria i substàncies dolces per als adults que es queden al niu. El niu augmenta de volum i passa d'uns centenars d'individus a milers, i pot arribar a fer 70 cm de diàmetre.

A la tardor, les sexuades, que poden arribar a un nombre de 500, surten del niu i s'envolen per acoblar-se i buscar un refugi abrigat per passar el nou hivern. El niu queda llavors abandonat, malgrat que pot contenir algunes larves, nimfes i obreres que desapareixeran (els mascles i les obreres no passen l'hivern). No es tornarà a utilitzar.

La temporada següent, al voltant d'un niu abandonat poden aparèixer de 4 a 10 nius nous en un radi d'uns 500 metres. L'avanç és, per tant, imparable.

Respecte a la identificació certa d'un niu de vespa asiàtica, hi ha diverses pistes que es poden tenir en compte:

- Els nius acostumen a trobar-se a una altura de 15 a 25 metres.
- Tenen una obertura petita, al contrari que els de la vespa xana, en què és gran i es poden veure els alvèols interiors.
- Aquesta obertura és lateral, mentre que en els nius de la vespa xana és basal.

Els mecanismes de lluita són molt limitats i d'una baixa eficiència. En països amb anys de presència de l'espècie l'actuació se centra a seguir-ne l'expansió, controlar els nius problemàtics i instal·lar paranys de captura en arners d'abelles que pateixen atacs. És innecessària la destrucció de qualsevol niu descobert a partir de finals de novembre, ja que no està en ús ni es reutilitzarà. Tampoc és efectiva la destrucció mecànica (amb llança d'aigua, fusell, etc.) dels nius a l'estació activa, ja que en construeixen de nous i es genera una situació de risc per al veïnatge –l'agressivitat de les colònies es pot mantenir durant tres o quatre dies–. La destrucció dels nius s'ha de fer amb els mitjans apropiats i amb personal especialitzat.

Segons les dades recollides, la vespa asiàtica no representa més perill que la seva homòloga europea. No s'ha reportat un augment de picades a les zones d'establiment (no és agressiva amb l'home excepte per autodefensa, com la vespa europea, en un perímetre d'uns 5 metres entorn del niu) i la seva picada té les mateixes conseqüències que la de qualsevol altra vespa o abella autòctona per a una persona no al·lèrgica (sempre que no es tracti d'una picada múltiple o de la picada en una mucosa). El comportament d'aquesta vespa, per tant, no ha d'inspirar inquietud.

Tanmateix, s'imposa un criteri de prudència bàsic. A l'estiu, abans de començar treballs de lloset, poda o esporgada, s'ha de prendre cert temps

per observar el lloc i el seu entorn amb la finalitat de detectar moviments d'insectes que revelin la presència d'un niu. Tampoc s'han de provocar les vespes destorbant-les amb xocs i vibracions en el suport del niu o picant sobre els insectes que volin al nostre voltant.

La comunicació davant l'eventual detecció d'un exemplar o d'una colònia a la capçada d'un arbre és fonamental per salvaguardar el nostre ecosistema d'un depredador tan implacable. De març a octubre es pot produir la recerca i l'assenyalament de nius. Per a aquesta tasca és indispensable la col·laboració de tothom.

ALGUNA COSA PASSA AMB LES ABELLES

Acabada la sisena edició del Curs bàsic d'apicultura, l'Associació de Pagesos i Ramaders, juntament amb Banca Privada d'Andorra, ja ha començat a treballar en la setena. Els artífexs d'aquest èxit són els integrants de la Comissió d'Apicultura, Julio Rivas, Josep M. Goicoechea, Cristina Tor i Marisa Luna que, amb la seva motivació i dedicació, han fet possible que des de l'any 2009 s'hagi mantingut un curs que, més enllà de proporcionar informació sobre aquests insectes i la gestió de les arnes, ha consolidat un gens menyspreable nombre d'apicultors que s'enfronten amb renovades energies als reptes actuals. I és que les abelles continuen picant la curiositat i motivant nous aficionats que s'engresquen en una activitat molt necessària per a l'agricultura, en particular, i per a la vida, en general. Portar a terme aquesta valuosa i desinteressada acció és àmpliament reconegut per l'APRA, motiu pel qual fa arribar als formadors el seu reconeixement i agraïment.

Si la sisena edició del curs va tenir lloc cada dimarts i dimecres entre l'11 de febrer i el 5 de

març inclosos, amb una assistència de vint persones, l'edició prevista per al 2015 es farà durant els dimarts i dimecres del mes de febrer. La formació, que seguirà el mateix esquema de vuit sessions d'hora i mitja de durada, tractarà els aspectes següents:

1r. L'abella de la mel: biologia i organització social

- El poble de les abelles: classificació sistemàtica, tipus d'individus, biologia (esquelet, aparell respiratori, sistema nerviós, sensorial i secretor).
- La casa de les abelles (tous i bresques), l'alimentació (mel, pol·len, melat, aparell circulatori, digestiu i excretor), la subdivisió del treball, el llenguatge de les abelles, la batalla dels mascles.
- La reproducció i la cria de l'abella: aparell reproductor, vols nupcials, posta i cria d'ous, naixement i maduració.
- Evolució de la colònia: l'eixamenament, la colònia òrfena.

2n. El material apícola

- Tipus de tous: rústics, racionals o aptes per a la transhumància.
- Estris i equips: material per a les visites (indumentària i utensilis) i material per a l'extracció dels productes apícoles.

Peça publicitària del curs elaborada per Banca Privada d'Andorra.

Curs bàsic d'apicultura

7a edició

Dates 8 sessions (dimarts i dimecres):
3, 4, 10, 11, 17, 18, 24 i 25
de febrer de 2015

Horari De 19.30 h a 21 h

Lloc Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra (APRA)
C/ Dr. Vilanova núm. 9, edifici Thaïs, 4t D. Andorra la Vella

Inscripcions fins al divendres 30 de gener
a l'APRA. Tel. 829 448 – a/e: pagesos@andorra.ad

 ASSOCIACIÓ DE PAGESOS I RAMADERS
DEL PRINCIPAT D'ANDORRA

 BANCA PRIVADA D'ANDORRA

3r. La gestió de l'abellar

- Assentament de l'abellar.
- Treballs apícoles: utilització d'estris i tasques que s'han de fer.
- Control i recollida d'eixams, multiplicació de colònies i selecció bàsica.

4t. Higiene, profilaxi i patologia apícola

- Factors predisponents.
- Principals malalties.
- Diagnosi.

5è. Els productes del rusc

- Tipus de productes: mel, pol·len, gelea, cera, pròpolis i verí (composició, característiques, extracció, envasament, conservació i aplicacions).

6è. Normativa apícola

- Normativa aplicable a les explotacions apícoles.
- Normativa relacionada amb la sanitat animal.
- Normativa sobre la mel.
- Producció ecològica.
- Comercialització de la mel.
- Requisits sanitaris.

Les persones interessades a participar en la setena edició del Curs bàsic d'apicultura, s'hauran de posar en contacte amb el despatx de l'Associació de Pagesos i Ramaders abans del 30 de gener de 2015 per formalitzar la inscripció.

SEGONA EDICIÓ DE LA TROBADA D'APICULTORS

Durant la 1a Trobada d'apicultors al Principat d'Andorra es van reunir apicultors i especialistes del món de les abelles per parlar de la comercialització a petita escala dels productes de l'arna i de les característiques de la invasora vespa asià-

JULIO RIVAS

Bresques plenes de mel d'una arna Warré.

JULIO RIVAS

Arna a punt d'eixamenar.

tica. La trobada va aplegar una trentena de persones interessades a rebre aquesta informació i compartir una diada especial amb companys del sector.

El 13 de desembre de 2014 va tenir lloc una nova trobada, al Teatre de les Fontetes del Comú de la Massana, inaugurada pel ministre d'Economia i Territori, Jordi Alcobé. Els esforços es van centrar a proporcionar pautes de reconeixement de les abelles de la mel davant altres himenòpters com les vespes o, fins i tot, els dípters, a destacar la importància de l'abella en la pol·linització, i a tractar les possibles raons i

conseqüències de la síndrome de desabellament a què han de fer front els apicultors de gran part del món.

La xerrada que va obrir la jornada, a càrrec de Julio Rivas, un apicultor experimentat i l'ànima de la Comissió d'apicultura, es considera cabdal per desmitificar la creença que les abelles són de natura agressiva, ja que moltes vegades es confonen amb les territorials i agressives vespes –que tenen igualment un important paper ecològic–, si bé tenen trets morfològics i comportamentals ben diferenciats. Això, si més no, és el que es desprèn de les demandes d'intervenció que es fan al llarg de l'any amb motiu de la detecció d'eixams en indrets no habituals.

Aquest servei de recuperació d'eixams d'abelles, en els casos en què és possible, el porta a terme el mateix Julio Rivas amb l'objectiu de protegir-les d'altres intervencions més expeditives per eradicar-les de la zona on s'han instal·lat, ja que no s'ha d'oblidar que hem de vetllar per aquests insectes. El contacte amb l'apicultor s'acostuma a establir a través dels bombers, que recullen la trucada en la qual s'informa de la presència de les presumptes abelles.

De les set visites que es van fer durant l'any 2014, però, únicament en quatre s'han identificat realment com a eixams d'abelles, mentre que la resta han estat les vespes les protagonistes, i d'aquests únicament tres han estat recuperats, perquè no sempre estan en zones de fàcil accés. En aquest punt s'ha de tenir molt en compte que aquesta inaccessibilitat, juntament amb el fet que no comporten, en principi, cap risc per als habitants de la zona, hauria d'afavorir la decisió de tolerar i respectar la seva presència vist el benefici mediambiental que comporten. S'imposa en aquest sentit un canvi de mentalitat en la línia del que comença a produir-se en els ciutadans de molts països, vist l'auge que té últimament l'apicultura urbana.

Les xerrades més tècniques van ser a càrrec d'Esteve Miràngels i Feixes, veterinari especia-

JULIO RIVAS

Arnes tradicionals.

JULIO RIVAS

Arnes de Casa Pellisser a Segudet (Ordino).

litzat en abelles i apicultor. Valorar la tasca pol·linitzadora de les abelles pot ajudar a entendre la necessitat de conviure amb elles d'una forma natural, i per salvaguardar aquesta funció primordial per a l'engranatge general de la vida és imprescindible conèixer els factors que semblen influir en la seva alarmant i progressiva desaparició amb una sola finalitat: invertir aquesta tendència. S'ha de tenir molt present que les abelles són importants per als apicultors, ja que els donen sentit, però és indubtable que són essencials per a l'ésser humà.

Per a aquesta segona trobada, l'Associació de Pagesos i Ramaders ha tornat a comptar, com en tantes altres ocasions, amb el suport de Banca Privada d'Andorra, que ha editat el material de difusió de l'esdeveniment. 🐝

El pic de Comapedrosa, quelcom més que el cim més alt d'Andorra

El cim del Comapedrosa uneix, des del setembre de 2014, natura i cultura gràcies al concurs públic d'escultura que va convocar el Departament de Medi Ambient del Comú de la Massana i que l'Associació de Pagesos i Ramaders va patrocinar juntament amb Andorra Turisme.

El projecte de condicionament i embelliment del pic de Comapedrosa, promogut a iniciativa de l'òrgan gestor del Parc Natural Comunal de les Valls del Comapedrosa, va comportar la instal·lació d'una taula d'orientació per conèixer l'entorn del lloc més prominent d'Andorra, d'un petit armariet per guardar el llibre de visites destinat a tots aquells que desitgen deixar l'empremta del seu pas pel cim, i d'una escultura que potencia la bellesa d'aquest espai protegit.

La gran fita, de Joan Canal, és l'obra que s'aixeca en aquest indret emblemàtic i, més enllà de coronar un paisatge impressionant, sap transmetre els valors de l'esforç, la tradició i la natura a tots els esportistes que assoleixen el repte de l'ascensió al punt geodèsic més alt del Principat.

L'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra, que se sent molt lligada a aquest paisatge, hi ha volgut participar donant suport a aquest projecte. Vol fer arribar d'aquesta manera el reconeixement i l'agraïment dels

La Gran Fita, escultura de Joan Canal.

pagesos i ramaders a totes i cadascuna de les muntanyes d'Andorra, com també als pastors i als guardes comunals que dediquen la seva vida a la ramaderia, transhumant o tradicional. La gran fita, aixecada en un dels llocs on més es pot sentir la força de la natura, representa també per a l'entitat la força del seu col·lectiu. 🏔️

La gran fita

Text de Joan Canal, autor de l'escultura guanyadora

«fita

f TOPOG 1 Senyal de pedra més o menys treballat, o bé d'obra, que indica la terminació d'una propietat immoble o d'un territori. 3 Senyal consistent en un munt de pedres amb què de tant en tant s'indica la direcció d'un camí.»

Aquest projecte està inspirat en les fites que podem trobar a les nostres muntanyes, aquests petits monticles de pedres en equilibri que ens mostren el camí, sobretot en espais on no és possible fer-hi cap altra mena de marca.

El projecte escultòric es basa en tres pedres col·locades l'una sobre l'altra, és a dir, una fita, però en aquest cas, i pel fet d'estar situada en el lloc més emblemàtic del nostre país, l'he alçada i protegida. Alçada amb ferro referenciant el punt més alt, i protegida, ja que és un dels indrets més hostils, lligat a tempestes, a temperatures extremes, a grans vents...

Les tres pedres que he triat per a La gran fita són un homenatge a les pedres i sobretot a les viatgeres, les pedres que comencen el seu viatge al punt més alt de les muntanyes, es desplacen per rius i valls, i arriben al mar. Per aquest motiu trio tres pedres, una de tartera, una de riu i una del mar.

Sabem que una pedra és viatgera pel seu contorn; com més viatgera, més arrodonida.

Amb la fita i el ferro que la magnifica i protegeix vull que es converteixi en tot un símbol.

Un símbol de situació del Comapedrosa.

Un símbol de recompensa a l'esforç.

Un símbol de força al medi.

Un símbol de viatge.

Un símbol de repte.

Tot el que un muntanyenc pot trobar quan aconsegueix la fita de coronar un cim.

També és un homenatge a la natura, al medi natural i a la seva transformació, i a les persones que s'hi han anat adaptant tot creant una simbiosi home-natura.

Aquest projecte que vaig presentar ve de fa molt i molt de temps, de quan jo era un nen, un nen que com tots jugava al carrer, als camps, als camins, a les tarteres, al riu... A l'època del desglaç jugàvem a marejar-nos des del pont contemplant la força amb què l'aigua es desplaçava i el soroll que feien les pedres en ser arrossegades. Em passava hores i hores dalt d'una pedra de grans dimensions que estava al riu, una mica més amunt del pont de les escoles. Ben aviat em vaig adonar que cada any aquella pedra, en el moment del desglaç, es desplaçava uns metres. Avui, uns quants anys més tard, la pedra que era el meu refugi s'ha desplaçat més de setanta metres, i calculo que la pedra deu fer al voltant de cent tones.

Joan Canal

Escultor autor de La gran fita

Economia

El 2014 ha estat, en principi, un any més relaxat que l'anterior una vegada han començat a rodar els engranatges interposats amb motiu de l'aplicació de les noves figures impositives o de la llei de la CASS. Encara s'ha de veure com evolucionen les reclamacions de cotització a membres de consells d'administració de societats de les quals no reben cap remuneració, quan tampoc consten com a assalariats en una segona organització ni com a autònoms, com pot ser el cas de persones jubilades.

L'activitat de l'Associació, però, s'ha centrat durant aquest període en aspectes que afectaven més directament el sector, com ara les gestions per simplificar el procés d'acceptació de factures individuals per part dels colliters i la interpretació de la modificació de la Llei general d'ordenació del territori i urbanisme per no paralitzar-ne l'evolució. Els mecanismes de l'economia no s'han d'aturar i, per tant, els que intervenen en la dinàmica de l'activitat agrària, tampoc.

INSTAL·LACIONS AGRÍCOLES I RAMADERES VIABLES

Els pagesos i ramaders que hagin volgut fer ampliacions de corts o d'altres instal·lacions agràries existents o que s'hagin plantejat construir-ne de noves, potser s'han trobat cara a cara amb interpretacions de la Llei 16/2012, del 31 de juliol, de modificació de la Llei general d'ordenació del territori i urbanisme, del 29 de desembre del 2000, que els han plantejat problemes importants en relació amb la superfície de construcció.

Aquesta llei deixa molt clares les característiques que han de complir les instal·lacions pròpies de les activitats forestal, agrícola i ramadera –sempre en règim d'obres i actuacions provisionals– en el sòl definit com a *urbà no consolidat* (terrenys que disposin almenys d'accés rodut i dels serveis d'aigua potable, evacuació d'aigües residuals o un sistema homologat de depuració i subministrament d'energia elèctrica, per servir les necessitats de les edificacions o instal·lacions previstes, així com els terrenys situats en uni-

tats d'actuació qualificades així, però encara pendents d'urbanitzar) i en el sòl *no urbanitzable* (terrenys situats en zones afectades per riscos naturals, així com tots els terrenys dels comuns i dels quarts). Entre altres exigències, en el sòl urbà no consolidat es demana que la superfície de la construcció no superi els 150 m² per planta en el cas d'obres noves, ni els 400 m² per planta en el de construccions existents anteriors a l'entrada en vigor de la llei. En el cas del sòl no urbanitzable, en canvi, per aquest mateix aspecte únicament es demana que no se superin els 400 m² per planta.

Les exigències, però, no semblen tan clares –en vista de les diferents interpretacions que se n'han fet– per al sòl *urbanitzable* (terrenys que no compleixen les característiques de les altres dues tipologies de sòl). El problema rau en una redacció poc afinada de l'article, i va sorgir quan la modificació de la llei va passar al Consell General per a la seva revisió i es va obrir el període d'esmenes. Al text original, que permetia els 400 m² de superfície per a les construccions agràries en sòl urbanitzable, es va incorporar un afegitó que no es va integrar convenientment a la redacció original.

L'article en qüestió és el 3 de la Llei 16/2012, que modifica l'article 30.2 de la Llei general d'ordenació del territori i urbanisme. En el seu primer paràgraf diu que «mentre el sòl urbanitzable no hagi obtingut la qualificació d'urbà consolidat s'hi permeten les mateixes actuacions d'excepció i en les mateixes condicions que en el sòl no urbanitzable» i, atès que en aquest darrer tipus de sòl s'esmenta en concret que les construccions agràries poden tenir un màxim de 400 m² per planta, aquestes són les dimensions que també poden tenir aquest tipus d'instal·lacions en el sòl urbanitzable.

El segon paràgraf, però, expressa que «igualmente hi són permeses, en règim d'obres i actuacions provisionals, i en les mateixes condicions, les obres i les actuacions indicades» per al sòl urbà no consolidat, on el límit és de 150 m² per planta per a les noves edificacions.

De l'assemblatge dels textos exposats, l'Associació de Pagesos i Ramaders entén clarament que en sòl urbanitzable es poden aixecar construccions agràries que no superin el 400 m² per

planta, mentre que altres construccions com els allotjaments turístics del tipus borda rural, restaurants rústics o habitatges unifamiliars han de respectar els 150 m² per nivell. Aquesta interpretació no és gratuïta, i a més de basar-se en un principi de prioritat d'acord amb l'ordre de l'exposició del text legal, queda ratificada per la voluntat política que existia en modificar la llei del 2000, així com per les necessitats de viabilitat de les explotacions agràries, perquè també es condiciona reglamentàriament la capacitat en nombre de caps d'una instal·lació ramadera en funció de la seva superfície per garantir el benestar animal. En concret, l'article 12.2 del Reglament del Registre d'Explotacions Agràries, de 31 de gener de 2001, exigeix una superfície de 10 m² lliures per cap de bestiar de més de dotze mesos per a les explotacions ramaderes bovines de nova creació, la qual cosa comporta que, en 150 m², amb dificultats s'arribarien a establir deu caps de bestiar, cosa que convertiria l'explotació en absolutament inviable.

L'Associació de Pagesos i Ramaders ha treballat per recuperar l'esperit original de la llei, i ha obtingut el suport dels Departaments d'Agricultura i d'Ordenament Territorial, que han iniciat actuacions per promoure una modificació de la modificació de la llei amb l'objectiu d'evitar subjectivitats a l'hora d'aplicar-la. La interpretació que actualment en fan alguns comuns dificulta o impossibilita la creació de noves explotacions agràries i l'ampliació i millora de les existents. La urgència i la gravetat d'aquest problema ha motivat que l'APRA hagi demanat un informe jurídic a un advocat urbanista que s'ha fet arribar als dos departaments governamentals, al ministre responsable i als cònsols majors perquè el trametin als tècnics dels comuns. Aquest informe queda igualment a disposició dels associats que el necessitin amb la finalitat de no impedir l'evolució del sector.

ACORD D'ASSOCIACIÓ AMB LA UNIÓ EUROPEA

Les notícies aparegudes als mitjans de comunicació durant la primavera amb relació a les possibles conseqüències d'un acord d'associació amb la Unió Europea van preocupar l'Associació de Pagesos i Ramaders respecte de si podria fer

perillar el futur del sector del tabac. A la reunió mantinguda amb els ministres d'Afers Exteriors i d'Economia i Territori, Gilbert Saboya i Jordi Alcobé –reunió en la qual també van participar els fabricants de tabac–, es van proporcionar arguments per tranquil·litzar el sector alhora que es manifestava tenir molt present el nombre de famílies que viuen del cultiu del tabac i la importància de l'aportació d'aquest producte al conjunt de l'Estat, raons que justificarien que no es volgués ni es pogués trencar l'equilibri existent. L'exposició que aquests dos ministres van adreçar al conjunt de les associacions del país poc temps després també va proporcionar cert llum sobre el tema.

El moviment cap a Europa es va iniciar el 2009 i ha anat evolucionant amb petites variacions en el discurs d'Andorra a Brussel·les. El 2011, Europa va manifestar la seva voluntat d'avançar en el procés de convergència cap al mercat interior del Principat d'Andorra, de San Marino i de Mònaco, i en el decurs d'un any –de finals del 2012 a finals del 2013– la proposta es va anar perfilant i es van definir cinc possibles escenaris:

1. Gaudir d'un *statu quo* segons el qual el Principat d'Andorra seria un país tercer amb un acord duaner.
2. Disposar de diferents acords sectorials, com en el cas de Suïssa.
3. Integrar-se en l'espai econòmic europeu (com Liechtenstein, Noruega i Islàndia).
4. Trobar un acord d'associació *ad hoc*.
5. Ser membre de ple dret de la Unió Europea.

El primer, el segon i el cinquè escenaris ja van quedar descartats des d'un inici, mentre que entre els dos restants, el més viable per a la Unió Europea era l'acord d'associació. Aquest acord implicava l'accés al mercat interior, amb la lliure circulació de persones, mercaderies, béns i serveis i capital, però amb un respecte per les particularitats.

Aquestes particularitats fan referència a l'acord duaner existent al país –la Unió Europea

ha signat igualment acords amb San Marino i Turquia–, que és vigent des del 1991 i mitjançant el qual es permet la lliure circulació de productes industrials i, per tant, la lliure circulació de mercaderies –les classificades en els capítols 25 a 97 del Sistema Harmonitzat de designació i codificació de mercaderies–, però no la de productes agrícoles –n'exclou de l'1 al 24–, que disposen d'un règim especial. Aquestes exclusions tenen per objectiu, bàsicament, la continuïtat de la producció de tabac al país.

El Govern ha transmès en tot moment que hi hauria la possibilitat d'arribar a un acord d'associació sense modificar l'acord duaner existent i que treballarà perquè el país tingui l'última paraula al moment d'acceptar o rebutjar l'acord. Així, estaria a favor de:

1. Permetre la lliure circulació de persones, tot mantenint períodes transitoris de quotes d'immigració (interessa trobar un equilibri en aquest punt, sobretot de cara a les persones que volen sortir a treballar fora del país).
2. Mantenir l'acord duaner en les condicions actuals, segons les quals Andorra rep el tractament d'Estat membre de la UE en matèria de comerç de béns manufacturats, però no en matèria de productes agrícoles, ja que exclou els capítols de l'1 al 24 del Sistema Harmonitzat (l'article 24, en concret, és el que fa referència a Tabac i sucedanis del tabac elaborats).
3. Mantenir el monopoli d'Andorra Telecom i Fedat, atès que l'alliberament generaria problemes perquè el mercat és molt petit.
4. Possibilitar l'exportació i la importació de serveis, si bé de manera seqüencial.

Igualment, l'Administració insisteix en la necessitat d'avançar en aquest acord d'associació perquè ara encara es pot negociar amb Europa, però podria ser que en un futur Europa establís les normes de joc amb molt poc marge d'actuació. Només amb el temps es podrà saber amb certesa si Andorra s'ha endinsat en el bon camí. La

missió de l'Associació de Pagesos i Ramaders era provocar la reflexió sobre la necessitat de mantenir la producció de tabac al territori i alertar de la importància que té aquesta activitat econòmica per al conjunt de l'Estat, al qual aporta el 35% del pressupost.

FACILITANT EL CAMÍ ALS TITULARS DE FACTURES

Els requisits de la Llei 11/2012, del 21 de juny, de l'impost general indirecte (IGI) demanen que quan una factura sigui emesa pel mateix client receptor –com les generades per la venda de la collita de tabac– se signi un acord general entre ambdues parts per regular aquesta pràctica. Igualment, l'article 76.2 determina que es defineixi un procediment per acreditar l'acceptació de cadascuna de les factures generades, la qual cosa va obligar, en un primer moment, a recollir la signatura del titular de la factura cada cop que es gestionava un pagament.

L'Associació de Pagesos i Ramaders va encetar a finals del 2013 accions per trobar un sistema que facilités el tràmit d'acceptació individual de les factures del tabac amb l'objectiu d'estalviar als colliters haver de passar massivament per la seu de l'Associació cada vegada que es generés un pagament. Les reunions amb el ministre de Finances i Funció Pública, Jordi Cinca, i amb el director general del Departament d'Assumptes

Tributaris, Albert Hinojosa, van comportar el consens respecte d'un sistema per a la validació de les factures emeses en el context de la relació mercantil establerta entre fabricants i colliters. La proposta conjunta de l'APRA i l'Associació de Fabricants de Productes de Tabac (AFPTA) va ser ratificada posteriorment gràcies a la realització d'una consulta vinculant.

Segons aquest sistema, les factures emeses per l'AFPTA en nom dels colliters de l'APRA i en virtut de l'acord general signat amb cadascun d'ells, poden ser validades per l'Associació de Pagesos i Ramaders, que actua en nom d'un colliter concret quan aquest ha signat amb ella un acord específic a aquest efecte. Per descomptat, i segons aquest acord, l'APRA es compromet a posar els mecanismes adequats per comprovar les factures generades i reconduir els possibles errors, tal com fa habitualment. Aquesta ratificació de l'APRA es produeix mitjançant la signatura per part del seu president d'una relació general de factures amb les seves dades més significatives, i el lliurament d'aquesta llista a l'AFPTA per a cadascun dels processos de pagament que es facin.

El fet de disposar d'aquest servei i dels avantatges que comporta ha motivat que la gran majoria de colliters hagin optat per delegar en l'Associació de Pagesos i Ramaders l'acceptació de les factures individuals i que, a poc a poc, la resta també es vagin adherint a aquesta iniciativa.

**ASSOCIACIÓ DE PAGESOS I RAMADERS
DEL PRINCIPAT D'ANDORRA**

Dr. Vilanova núm. 9, edifici Thaïs, 4t D
AD500 Andorra la Vella. Principat d'Andorra
Tel.: +376 829 448 · Fax: +376 829 448
a/e: pagesos@andorra.ad · www.apra.ad